

ΠΟΛΗ

ΜΙΑ ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΦΥΝΑΚΗ

αναζητώντας τον δημόσιο χώρο

κατασκευάζοντας το κράτος
ασφάλειας

ΦΑΜΠΡΙΚΑ ★ ΨΦΑΝΕΤ

3

ΗΜΕΡΕΣ ΓΙΑ 3 ΜΗΝΕΣ ΥΦΑΙΝΟΝΤΑΣ ΑΝΑΤΡΕΠΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 18 ΙΟΥΝΗ 2004

20.00 ΕΚΔΗΛΩΣΗ: "Εισόδημα του δημόσιου χώρου: η όλη αφα της ασφάλειας καταπόλεωση"
22.00 ΔΡΟΜΕΝΟ: 4.70 από την VII
ΣΥΝΑΥΛΙΑ: ΔΡ. ΔΡΑΚΑΤΟΥ

ΣΑΒΒΑΤΟ 19 ΙΟΥΝΗ 2004

15.00 ΕΚΔΗΛΩΣΗ: "Πόλη, μια ευάλωτη φιλοξενία: κατοικουμένης του κράτος ασφάλειας"
21.30 ΔΡΟΜΕΝΟ: 4.70 από την VII
22.00 ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ: "Ο Μινυτέρων και οι ερπυστές"
θεατρικά ομάδα ΕΥΦΡΟΝΑΤΑ από τη villa amalia
ΣΥΝΑΥΛΙΑ: ΤΙΜΕΡΑΝΔΕ - ΟΧΡΑ ΕΠΕΙΡΟΚΑΙΣΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ 20 ΙΟΥΝΗ 2004

14.00 Απικό γλέντι / καρναβάλι παζάρι / περιηγήσεις
15.00 ΕΚΔΗΛΩΣΗ-ΠΡΟΒΟΛΗ video: "Ένας κρικός αγώνα των κατοίκων του Φιλιππούπολης"
22.00 ΠΡΟΒΟΛΗ video: "Οργανισμοί αγώνες και κοιταλισμός" (diak eat products)
22.30 ΣΚΟΥΠΙΔΟΚΙΝΗΣΗ "Περιήλωση σε σπάρτα κατάσταση"

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ από τις 17.00 ελέγχος φωτογραφίας / προβολή video-tv / επικοινωνία με τους οργανισμούς
ΑΥΤΟΟΡΓΑΝΩΣΗ - ΑΜΕΣΗ ΔΡΑΣΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΕ ΗΛΘΕ ΕΣΟΥΣΙΑ

ΦΑΜΠΡΙΚΑ Χ ΥΦΑΝΕΤ
ΚΙΤΙΛΙΝΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΡΩΣΕΙΣ
Οδός & Εγνατία Κέντρο / Κιτίλινη 102 / Τηλέφωνο: 54772000

Το έντυπο που κρατάτε στα χέρια σας εκδόθηκε από την συνέλευση της κατάληψης Φάμπρικα Υφανέτ, με αφορμή το τριήμερο εκδηλώσεων για τους τρεις μήνες λειτουργίας της. Προσπαθήσαμε να καταδείξουμε το πώς το ιδεολόγημα της ασφάλειας επηρεάζει την οργάνωση της πόλης, άρα και της ζωής σ' αυτήν, αλλά και το αντίστροφο. Άλλωστε η επιλογή να καταλάβουμε ένα χώρο στην πόλη, ξεκινάει απίτην επιθυμία να αναπτύξουμε και να προτείνουμε μορφές ανταγωνιστικές προς την οργάνωση της πόλης και τις δομές που αγχωδώς προσπαθούν να τη συντηρήσουν.

Περιεχόμενα

Αναζητώντας τον δημόσιο χώρο

1. Αναζητώντας τον δημόσιο χώρο ...σελ.1
2. Αναβάθμιση - κυριοποίηση των δημόσιων χώρων ...σελ.6
3. Αποκλεισμοί και τα όρια του δημόσιου ...σελ.7
4. Τα μνημεία μας πολιορκούν ...σελ.10
5. Μερικά παραδείγματα από το παρελθόν (Νεάπολη/Αμπελόκηποι/Ντορέ) ...σελ.11

Κατασκευάζοντας το κράτος ασφάλειας

6. Η οργάνωση του αστυνομικού κράτους στο έδαφος της μητρόπολης ...σελ.15
7. Χαρτογράφηση της παρακολούθησης - Κάμερες στους δρόμους της Θεσ/νίκης ...σελ.19
8. Η πόλη ιδωμένη σαν μπανή ...σελ.20
9. Η πολεοδομία του φόβου ...σελ.22
10. Εταιρείες σκειούριτι στις γειτονιές - το παράδειγμα της νέας Ευκαρπίας ...σελ.24
11. Ιστορική ανασκόπηση της οργάνωσης του χώρου ...σελ.25

Λέμε ή έχουμε πει (εμείς όπως και άλλοι σύντροφοι/ισσες) ότι οι δημόσιοι χώροι εξαφανίζονται, συρρικνώνονται, παρακμάζουν κοκ. Εδώ θα ρωτούσε ένα υποψιασμένος και καλοπροαίρετος αναγνώστης, που έχει γνώση και της σχετικής κινηματικής "βιβλιογραφίας": "τι είναι αυτά που λέτε ρε παιδιά; οι πλατείες πχ που υπήρχαν παλιότερα δεν υπάρχουν και σήμερα; γιατί λέτε ότι εξαφανίζονται οι δημόσιοι χώροι;" Με αυτό το απλό, αλλά καθόλου απλοϊκό, ερώτημα ερχόμαστε σιγά σιγά στην ουσία του ζητήματος.

Ο αναγνώστης μας λοιπόν έχει εν μέρει δίκιο, άρα και εν μέρει άδικο. Έχει δίκιο στο βαθμό που στο μυαλό των περισσότερων, υπάρχει μια πλήρης ταύτιση της έννοιας "δημόσιος χώρος" με τις πλατείες, τους δρόμους κτλ, γενικώς με τους κοινόχρηστους, (χωροταξικά) ανοικτούς χώρους. Έχει όμως άδικο, εφόσον αυτό που εμείς (θέλουμε να) αντιλαμβανόμαστε ως δημόσιο είναι κάτι πέρα από αυτό, κάτι πιο βαθύ και κατά τη γνώμη μας πιο ουσιαστικό.

Το δημόσιο χώρο, λοιπόν, μπορούμε να τον προσεγγίσουμε με δύο τρόπους. Ο ένας είναι ο, ας τον πούμε, πολιτικός-υποκειμενικός. Ο άλλος είναι ο χωροταξικός-αντικειμενικός. Με βάση το δεύτερο τρόπο εξετάζεις τη μορφή, το κατά πόσο υπάρχουν ανοικτοί χώροι, πάρκα, πλατείες, τις αναπλάσεις αυτών, κτλ. Με βάση τον πρώτο τρόπο, προσπαθείς να δεις το περιεχόμενο, τι είναι αυτό που συμβαίνει, δηλαδή, εντός αυτών των χώρων (οι ορισμοί δικοί μας και απολύτως σχηματικοί). Αυτός είναι και ο τρόπος που μας ενδιαφέρει, σε αυτό το σημείο του κειμένου. Όσον αφορά, τώρα, το "τι είναι αυτό που συμβαίνει εντός αυτών των χώρων" είναι ζήτημα, όπως προείπαμε, υποκειμενικό. Κι αυτό όχι τόσο με την έννοια ότι εξαρτάται από την οπτική με την οποία βλέπει κάποιος το θέμα- όπου προφανώς είναι και αυτό- όσο με την έννοια ότι εξαρτάται από το πώς κάνουν χρήση αυτών των χώρων τα εκάστοτε υποκείμενα.

Προς καλύτερη κατανόηση των παραπάνω: ο δρόμος δεν είναι δημόσιος χώρος όταν κατακλύζεται από αυτοκίνητα, εμπορεύματα, όταν λειτουργεί εν τέλει ως ένας τόπος παραγωγής και κατανάλωσης. Είναι, όμως, δημόσιος χώρος όταν τον οικειοποιείται το πλήθος διαδηλώνοντας, γιορτάζοντας κτλ. Μια πλατεία όταν είναι άδεια ή απλός πεζόδρομος (δηλαδή οδός διέλευσης πεζών) δεν είναι δημόσιος χώρος ή μάλλον είναι, αλλά με την πιο στενή και πιο περιορισμένη έννοια του όρου. Αποτελεί μια δυνατότητα, την αναγκαία προϋπόθεση, για κόσμο να συνευρεθεί και να της προσδώσει, με την παρουσία του εκεί, τον πραγματικά δημόσιο χαρακτήρα. Έτσι, σε μια εποχή που οι πλατείες ερημώνουν, μπατσοκρατούνται ή καταλαμβάνονται από τραπεζάκια καφενείων, έχει νόημα να υπερασπίζεσαι απλά και μόνο την ύπαρξη τέτοιων ανοικτών χώρων. Ακόμη κι αν οι πλατείες και οι δρόμοι γίνονται ουσιαστικά δημόσιοι χώροι σε εξαιρετικές στιγμές, όταν εκτρέπονται από την "κανονική" τους λειτουργία, το γεγονός και μόνο ότι εξακολουθούν να υπάρχουν και ότι οι άνθρωποι εξακολουθούν να τους αντιλαμβάνονται ως δικούς τους χώρους, σημαίνει ότι η ελπίδα για την αναβίωση της δημόσιας σφαίρας δεν έχει σβήσει ακόμη.

"Ο όρος δημόσιο δηλώνει τον ίδιο τον κόσμο, ως προϊόν της ανθρώπινης δραστηριότητας, στην έκταση που είναι κοινός για όλους μας και διακρίνεται από τον χώρο που κατέχουμε ιδιωτικά σε αυτόν" (Χ. Άρεντ, Vita Activa). Οι δημόσιοι χώροι μας θυμίζουν ότι στον κόσμο αυτό δεν είμαστε μόνοι μας, ότι κάτι μας συνδέει με τους άλλους ανθρώπους, ότι επιβιώνει ακόμη η αίσθηση του

συλλογικού. Δεν είναι τυχαίο ότι ο κόσμος συρρέει μαζικά στις πλατείες και τους δρόμους κάθε φορά που θέλει να διαδηλώσει την αγανάκτηση ή τη χαρά του. Από τους πανηγυρισμούς για τη νίκη του ΠΑΟΚ ως τα αντιπολεμικά συλλαλητήρια, οι δημόσιοι χώροι είναι το πεδίο έκφρασης ενός αισθήματος- οργής ή ευτυχίας, λίγη σημασία έχει- το οποίο είναι τόσο έντονο που αναγκάζει τους ανθρώπους να κλείνουν τις τηλεοράσεις και να αφήνουν τα σπίτια τους για βρεθούν με άλλους ανθρώπους. Στις περιπτώσεις αυτές, τους ανθρώπους που συγκεντρώνονται στους δημόσιους χώρους τους συνδέει μια, έστω και στοιχειώδης και πολύ συχνά προβληματική αλλά τουλάχιστον υπαρκτή, αίσθηση κοινότητας. Η συνειδητοποίηση, με άλλα λόγια, ότι ο διπλάνος βρίσκεται εκεί για τον ίδιο λόγο που βρίσκεσαι και εσύ, και αυτό σε μια κοινωνία ιδιώτευσης και ατομικισμού δεν είναι λίγο.

Βέβαια, τα παραπάνω δε σημαίνουν ότι το να πανηγυρίζεις σε μια πλατεία τη νίκη της ομάδας σου είναι το ίδιο με το να συμμετέχεις σε μια πορεία που καλείται στην ίδια πλατεία. Πολύ συχνά ο κόσμος δραστηριοποιείται στους δημόσιους χώρους με τρόπους και για λόγους που δεν μας βρίσκουν σύμφωνους και που ποτέ δεν θα επιλέγαμε. Άλλωστε, σε πλατείες έγιναν οι μαζικές προεκλογικές συγκεντρώσεις του ΠΑΣΟΚ στη δεκαετία του 80, καθώς και τα συλλαλητήρια για τη Μακεδονία για τα οποία, αν ισχυριζόμασταν ότι έχουν χαραχθεί στη μνήμη μας ως λαμπρές στιγμές του δημόσιου βίου, θα λέγαμε ψέματα. Το πρόταγμα για μια συλλογική επανοικειοποίηση των δημόσιων χώρων δεν μπορεί, τουλάχιστον στα δικά μας μυαλά, να είναι αποκομμένο από το περιεχόμενο της συλλογικής αυτής πράξης. Όταν επικαλούμαστε το συλλογικό, το αντιλαμβανόμαστε πάντα συνυφασμένο με τις αξίες της ισότητας, της αυτενέργειας και της άμεσης δημοκρατίας, με σχέσεις πρόσωπο με πρόσωπο, με το όραμα της κοινωνικής απελευθέρωσης. Και αυτό αποκλείει "δια ροπάλου" χαρισματικούς ηγέτες, διαμεσολαβητές κάθε είδους και συλλογικές ταυτότητες όπως αυτή του έθνους ή της φυλής. Εξάλλου το να κουνάς πλαστικά σημαία σε μια προεκλογική συγκέντρωση δεν είναι ακριβώς αυτό που εννοούμε όταν μιλάμε για πολιτική πράξη.

Σε παλιότερες εποχές και διαφορετικές κοινωνίες πριν την εμπέδωση των καπιταλιστικών σχέσεων και τον κατακερματισμό του κοινωνικού ιστού που τη συνόδευσε, η σύνδεση αυτή του δημόσιου χώρου με το αίσθημα του συλλογικού ήταν αυτονόητη. Ιστορικά η πρώτη μορφή του δημόσιου χώρου ήταν το παράδειγμα της αρχαίας Αθήνας με την εκκλησία του δήμου. Ήταν η πρώτη φορά, απ' όσο ξέρουμε, που ο δημόσιος χώρος θεσμίστηκε σαν τέτοιος, ως ο τόπος δηλαδή όπου συγκεντρωνόταν ο δήμος, οι πολίτες για να αποφασίσουν για το κοινό τους μέλλον. Μία τέτοιου είδους αναβίωση του δημόσιου χώρου παρατηρήθηκε σε καιρούς επαναστάσεων και εξεγέρσεων: η Γαλλική επανάσταση, η Κομμούνα του Παρισιού, τα Σοβιέτ στην Ρωσία (πριν γραφειοκρατικοποιηθούν), τα εργατικά συμβούλια στην ισπανική επανάσταση το '36 και στην Ουγγαρία το '56 κοκ. Σχηματικά, δηλαδή, ο δημόσιος χώρος συνδέθηκε με την συλλογική διαβούλευση για τη ρύθμιση των σχέσεων μιας κοινότητας ανθρώπων. Σε αυτές τις ιστορικές περιόδους η συνάντηση των ανθρώπων στους δημόσιους χώρους ήταν το ουσιαστικότερο κομμάτι της δημόσιας ζωής. Η δημόσια σφαίρα ήταν ο χώρος όπου ο καθένας συμμετείχε ισότιμα, παίρνοντας αποφάσεις και αναλαμβάνοντας δραστηριότητες σημαντικές για τη ζωή του. Οι δημόσιοι χώροι στέγαζαν την πιο ζωντανή και ουσιαστική πτυχή της κοινωνικής ζωής, τη ρητή αυτοθέμιση της κοινωνίας, δηλαδή την πολιτική με την πραγματική έννοια του όρου. Το ότι η πρόσβαση στη δημόσια σφαίρα ήταν ιστορικά αντρικό προνόμιο αλλά και πεδίο ταξικών και φυλετικών αποκλεισμών είναι κομμάτι μιας άλλης κουβέντας, όχι λιγότερο σημαντικής, που όμως αδυνατούμε να ανοίξουμε εδώ.

Ο δημόσιος χώρος, ή η δημόσια σφαίρα αν προτιμάτε, δεν είναι όμως μόνο αυτό, δεν τον συναντάμε δηλαδή μόνο στις περιπτώσεις όπου οι κοινωνίες, ή τουλάχιστον μέρος αυτών, έκαναν πράξη την άμεση δημοκρατία, τη ρητή αυτοθέσμισή τους. Ιστορικά, το δημόσιο χώρο τον "ξαναβρίσκουμε" υπό διαφορετική μορφή σε περιπτώσεις όπου επιβιώνουν οι παραδοσιακοί δεσμοί κοινότητας, όπως πχ σε μια λαϊκή γιορτή στην πλατεία του χωριού. Βέβαια, έχουμε τις αμφιβολίες μας για το κατά πόσο αυτά τα έθιμα αποτελούν σήμερα μορφές "αυθεντικής" κοινοτικής ζωής, για το κατά πόσο μπορούμε να μιλάμε σε αυτές τις περιπτώσεις για σχέσεις αδιαμεσολάβητες από το εμπόρευμα, για σχέσεις αλώβητες από τον καπιταλισμό. Κι η απάντησή μας είναι ότι μάλλον όχι. Με άλλα λόγια, αυτό που θεωρούμε ότι συμβαίνει είναι ότι ο καπιταλισμός κράτησε τη μορφή-λαϊκή γιορτή (για να χρησιμοποιήσουμε το ίδιο παράδειγμα), αλλά την άδειασε από το πρότερο περιεχόμενο της. Έτσι, αυτές οι γιορτές έχουν καταλήξει να αποτελούν φολκλόρ εκδοχές του σύγχρονου τουρισμού, ατραξιόν για τους πιο απαιτητικούς-"Βουκολικούς" καταναλωτές. Πέρα απ' αυτό, έχουμε και αμφιβολίες για το κατά πόσο μπορούμε να τις εντάξουμε στη θεώρησή μας, αφού βρίσκονται τελείως έξω από το δικό μας πεδίο εμπειριών, αυτό της ζωής στη μητρόπολη.

Στον αντίποδα των (ας μας επιτραπεί ο όρος) υπολλειμάτων δημόσιου χώρου στα παραδοσιακά ήθη και έθιμα βρίσκεται η οικειοποίηση των δημόσιων χώρων, με ιδιαίτερη αναφορά στις πλατείες, από αυτό που καταγράφηκε ιστορικά και κοινωνικά ως "ρεύμα της αντικουλτούρας". Και λέμε στον αντίποδα γιατί στη μία περίπτωση ο δημόσιος χώρος-λαϊκή γιορτή προϋπήρχε του καπιταλισμού και στην πορεία έγινε οικειοποιήσιμος απ' αυτόν (από τον καπιταλισμό), ενώ στην άλλη περίπτωση μιλάμε ουσιαστικά για ένα ρεύμα, ένα φαινόμενο που γεννήθηκε από/ εντός του καπιταλισμού δίνοντας στο δημόσιο χώρο ένα νόημα νέο, περισσότερο μοντέρνο, με εντονότερα τα μητροπολιτικά χαρακτηριστικά. Εδώ πια ο δημόσιος χώρος δεν είναι ούτε η εκκλησία του δήμου ούτε η παραδοσιακή πλατεία του χωριού. Γίνεται τόπος συλλογικής, πολιτιστικής και πολιτικής, αυτοέκφρασης, χώρος εκδήλωσης συμπεριφορών και πρακτικών που ξεφεύγουν από τις κυρίαρχες θεσμίσεις και κανονικότητες, λειτουργώντας ενίοτε και αντιθετικά ως προς αυτές¹. Ας μας επιτραπεί εδώ

η εκτίμηση ότι η παράσταση, που έχουμε για τις πλατείες τουλάχιστον ως δημόσιους ορισμένα αποσπάσματα από έντυπα του παρελθόντος σχετικά με αυτό το μητροπολιτικό υποκείμενο (τα Παιδιά της Γαλαρίας συνεχίζουν να εκδίδονται)

Θεωρητικά απρόβλεπτες θα αναδυθούν δυναμικά [...] οι καινούριες υποκειμενικότητες του ταξικού ανταγωνισμού: στις πλατείες. Γιατί εκεί στην οικονομία του ελεύθερου χρόνου, εκεί στην κεφαλαιοποίηση έξω από την τυπική παραγωγή, εκεί λοιπόν στις πλατείες βρίσκεται πια το "κέντρο". Πέρα από προσδοκίες και επιθυμίες, πέρα από ιδεολογικά σχήματα και αφαιρέσεις, είναι η ίδια η καπιταλιστική μηχανή που γεννάει τους καινούριους εχθρούς της, τη στιγμή ακριβώς που έχει νικήσει τους προηγούμενους. (Σαμπιτάζ νο 6, Μάρτιος 1993)

Αν και πολλοί από τους ιδεολόγους της αντικουλτούρας ήταν λούμπεν άτομα, όπως οι Diggers, που επιδίωκαν την άμεση πρακτική ικανοποίηση των αναγκών και επιθυμιών μιας ζωής που βιώνεται στο περιθώριο, το κίνημα έκφρασε σε μεγάλο βαθμό την επιθυμία μιας μεσοαστικής -τότε φοιτητικής νεολαίας- νεολαίας ν' απελευθερωθεί κοινωνικά και πολιτιστικά. [...] Η αντικουλτούρα θέλει να δημιουργήσει το δικό της τύπο προϊόντων, να δημιουργήσει τις δικές της "εναλλακτικές" αξίες. Από την απαξία της εργασίας και την άρνηση των κατεστημένων θεσμών οδηγείται στη λατρεία της σχολής και τη δημιουργία αντιθεσμών σε μια πραγματική πολιτιστική επανάσταση. (Παιδιά της Γαλαρίας νο 4, Φεβρουάριος 1994)

Τα πιο εντυπωσιακά χαρακτηριστικά του νεολαιίστικου κινήματος -βίαιη άρνηση της παραδοσιακής μικροαστικής οικογένειας, απομυθοποίηση των πατροπαράδοτων αξιών, άρνηση της εργασίας, συνειδητή περιθωριοποίηση, επίθεση στα κόμματα και τους κρατικούς θεσμούς- προκάλεσαν πραγματικό σοκ στην ελληνική κοινωνία και τους θεματοφύλακες της στα τέλη της δεκαετίας του '70. (όπ.π)

χώρους, όπου κόσμος γενικώς την "πέφτει", συνευρίσκεται, δημιουργεί και εκφράζεται οφείλει τη προέλευσή της ακριβώς σε αυτό το ρεύμα των περασμένων δεκαετιών. Εκτίμηση που μπορεί να είναι παρακινδυνευμένη και άκρως υποκειμενική, αλλά νομίζουμε ότι δεν απέχει και πολύ από την πραγματικότητα.

Να πάρουμε πίσω τους δρόμους και τις πλατείες σημαίνει να επανα οικειοποιηθούμε τη σφαίρα του δημόσιου, να επαναπροσδιορίσουμε την έννοια της πολιτικής. Σημαίνει την επιθυμία να

καθορίζουμε οι ίδιοι τους όρους της κοινής ζωής μας, με τρόπο αυτόνομο και αντιεραρχικό. Αυτή η επιθυμία όμως στις μέρες μας εκλείπει. Τη συρρίκνωση του ενδιαφέροντος για τα "κοινά" ακολουθεί και η συρρίκνωση του δημόσιου χώρου. Βέβαια, θα ήταν λάθος να πούμε ότι ο καπιταλισμός, η κυριαρχία εξαφάνισε το δημόσιο γενικά. Αυτό που έκανε και κάνει είναι να εκκενώνει τους δημόσιους χώρους από το όποιο "διαφορετικό" -και ενίοτε ανταγωνιστικό προς αυτήν- περιεχόμενό τους (που μπορεί να είχαν κάποιοι απ' αυτούς σε κάποιες στιγμές της ιστορίας τους) και να τους γεμίζει με εμπόρευμα-κατανάλωση, να τους μετατρέπει σε χώρους άψυχους, σε μουσειακά εκθέματα

"ομορφιάς" μέσα στην πόλη. Η επέκταση των καπιταλιστικών σχέσεων σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής είχε ως συνέπεια την άλωση του δημόσιου χώρου από τη βιομηχανία της διασκέδασης. Τα εμπόρευμα καταλαμβάνουν ολοένα και περισσότερο έδαφος τόσο στους δημόσιους χώρους, όσο και στις ανθρώπινες συνειδήσεις. Καφετέριες, πολυκαταστήματα, εμπορικά κέντρα φυτρώνουν σαν *pleurotus ostreatus* στις πλατείες, καθώς η βιομηχανία του ελεύθερου χρόνου ανακαλύπτει συνεχώς νέα πεδία κερδοφορίας.

Πρότυπο του δημόσιου χώρου -σαν υπαρκτή τάση και όχι σαν εγκαθιδρυμένο καθολικό φαινόμενο- γίνεται το εμπορικό κέντρο, που παρέχει ένα πλήρες πακέτο "δημόσιας ζωής": στον ίδιο χώρο μπορείς να κάνεις τα ψώνια σου, να φας, να ψυχαγωγηθείς, να κάτσεις στην ειδικά διαμορφωμένη πλατεία, να γίνεις κι εσύ ένας από το μοναχικό πλήθος των σύγχρονων μητροπόλεων. Έτσι, η ανθρώπινη παρουσία στους δημόσιους χώρους και κατ' επέκταση η δραστηριοποίηση στη δημόσια σφαίρα, περιορίζεται στο ρόλο του καταναλωτή εμπορευμάτων. Η κατανάλωση όμως είναι διαδικασία εξατομικευτική. Είναι η γενικευμένη επιβολή της μοναξιάς που έχει καθήκον όμως να φαίνεται ευτυχισμένη. Ο καθένας συμμετέχει στο γελαστό της κόσμο μόνος του, αναζητώντας το ατομικό του όνειρο ευτυχίας, τον ιδιωτικό του παράδεισο. Το καταναλωτικό μοντέλο για να εδραιωθεί απαιτεί την κατάργηση κάθε συλλογικής ταυτότητας, την απώλεια της κοινωνικής συνείδησης, την καταστροφή της αλληλεγγύης. Καταναλωτές είμαστε όλοι αλλά ο καθένας για την πάρτη του. Γι' αυτό και ο όρος "καταναλωτική κοινωνία" έχει κάτι το οξύμωρο, γιατί η κατανάλωση προϋποθέτει απομονωμένα, μοναχικά άτομα και όχι μια κοινωνία υγιή, με ζωντανές κοινωνικές σχέσεις. Η κυριαρχία του καταναλωτικού τρόπου ζωής μετατρέπει την κοινωνία σε ένα άθροισμα ιδιωτών που δεν τους ενώνει τίποτα και επομένως συνεπάγεται το μαρasmus της δημόσιας σφαίρας.

Η κατάσταση αυτή αναπόφευκτα αντανakλάται και στους δημόσιους χώρους της πόλης. Με την εφαρμογή ενός εκτεταμένου και συστηματικού σχεδίου ανάπλασης και κυριλοποίησης η εικόνα

τους είναι πάνω-κάτω η ίδια: ακόμη και όταν είναι κατάμεστοι από κόσμο, απουσιάζει η αίσθηση της κοινότητας. Καθένας ακολουθεί τη μοναχική του διαδρομή από το ένα πολυκατάστημα στο άλλο, διαδρομή που έχει ήδη προβλεφθεί γι' αυτόν πριν από αυτόν, αδιαφορώντας για ό,τι συμβαίνει γύρω του και όσους περνούν δίπλα του, εκτός και αν τύχει να πέσει πάνω τους. Και όλα αυτά κάτω από το άγρυπνο μάτι των καμερών παρακολούθησης που βρίσκονται εκεί για να εξασφαλίζουν ότι η διαδρομή αυτή δε θα αλλάξει ποτέ.

Αν στον ένα πόλο, λοιπόν, της ανασύνθεσης του δημόσιου χώρου εκ μέρους της κυριαρχίας βρίσκεται το εμπόρευμα-κατανάλωση, στον άλλο βρίσκεται η επιτήρηση. Ένα πλήθος από μπάτσους, ασφαλίτες, κλούβες, ματ, κάμερες και εταιρείες security βρίσκονται εκεί για να θυμίσουν σε όποιον είναι διαφορετικός, σε όποιον έχει εμφάνιση ή συμπεριφορές που δεν είναι οι "ενδεικνυόμενες" ποια (δεν) είναι η θέση του.

Σε αυτό το σημείο θα θέλαμε να σημειώσουμε το εξής: Είμαστε επιφυλακτικοί σε κάθε ανάλυση που εστιάζει στην επιτήρηση και τον έλεγχο όπως αυτός εκφράζεται στους δημόσιους χώρους σαν να ήταν αποκλειστικά σύγχρονο φαινόμενο. Κι αυτό γιατί αν ανατρέξει κανείς στο όχι πολύ μακρινό παρελθόν θα δει ότι υπήρξαν περίοδοι όπου η καταστολή ήταν πολύ πιο ωμή και άγρια². Φυσικά, εδώ το διαφοροποιητικό στοιχείο δεν είναι η ποσότητα της καταστολής, και μόνο. Στη μία περίπτωση η κυριαρχία είχε να αντιμετωπίσει ένα "νεολαιίστικο υποκείμενο που έγραψε τις δικές του σελίδες μαζικής αντικαθεστωτικής βίας στο μεγαλύτερο μέρος των eighties - τα 'ένα, δύο, τρία, πολλά Εξάρχεια", ενώ σήμερα αυτός ο ριζοσπαστισμός έχει πάψει προ πολλού να υπάρχει. Χθες, οι αστυνομικές επεμβάσεις είχαν πιο έντονο το καθαρά κατασταλτικό στοιχείο, σήμερα έχουν πιο έντονο το χαρακτήρα της πρόληψης, αποσκοπούν στην εξασφάλιση των γενικών συνθηκών κατανάλωσης. Ο φόβος έχει εσωτερικευτεί εδώ και καιρό στις συνειδήσεις των υπηκόων και η αστυνομία είναι εδώ ως ο "προστάτης" από χιλιάδες, καθημερινές, μικρές ή μεγάλες, πραγματικές ή φανταστικές ανασφάλειες. **Η επιτήρηση είναι η άλλη όψη της έκλειψης των συλλογικών αρνήσεων, η άλλη όψη του σύγχρονου ατομικισμού.**

Η κυριαρχία όμως της κατανάλωσης και η νίκη του ιδιωτεύοντος ανθρώπου δεν είναι και δε θα μπορούσε να είναι απόλυτη. Οι δημόσιοι χώροι εξακολουθούν να αποτελούν αφορμές για συνεύρεση και επαφή, όσο και αν πολιορκούνται ασφυκτικά από την εμπορευματοποίηση και την καταστολή. Με άλλα λόγια, αυτό σημαίνει ότι ακόμη και σε συνθήκες άκρατου ατομικισμού, υπάρχουν κάποιοι που κάτι έχουν να πουν, κάποιοι που έχουν διάθεση να ακούσουν και ότι το πεδίο για να συναντηθούν αυτοί είναι ακόμη ανοικτό. Και όπου υπάρχει αδιαμεσολάβητη ανθρώπινη επικοινωνία, γεννιέται το συλλογικό. Το ζήτημα της επανασυλλογικοποίησης των δημόσιων χώρων δεν είναι στην τελική άλλο από το ζήτημα της επανασυλλογικοποίησης των ζώων μας. Τόσο σημαντικό και τόσο επειγόν.

²Αναφερόμαστε κυρίως στα Εξάρχεια, την περίοδο '84-'86. Τότε άρχισε να εφαρμόζεται από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ένα σχέδιο ανάπλασης της περιοχής με πρωταρχικό αλλά και απώτερο στόχο την εκκαθάριση της πλατείας από τα "περιθωριακά" στοιχεία που σύναζαν εκεί. Ανάπλαση που ως πρώτη πράξη περιελάμβανε συνεχείς αστυνομικές επιχειρήσεις, οι περίφημες "επιχειρήσεις αρετής". Αρκετά στοιχεία για τα παραπάνω βρήκαμε σε τεύχη του περιοδικού Σχολιαστής που καλύπτει αρκετά εκτενώς τις εξελίξεις της εποχής. (Βλ κυρίως τεύχη 20/1984, 27/1985, 39/1986 και 40/1986.)

'ΕΞΑΡΧΕΙΑ. Μια γειτονιά αναβαθμίζεται. Πεζόδρομοι, πλακόστρωτα, όμορφα νεοκλασσικά κτίρια, καθιστικά και πλακάκια, μια ειδική εικόνα μορφοποιείται στα μυαλά των πολεοδόμων και πλανάται σαν υπόσχεση στον αέρα. Της ιδέας προηγείται μια δύναμη 2000 ΜΑΤ που εκκαθαρίζει το έδαφος ώστε να την αφήσει να υλοποιηθεί.'

Μάλλον αποτελεί ένα σκοτεινό σημείο το πως η έννοια της αναβάθμισης γίνεται αντιληπτή όσον αφορά τις παρεμβάσεις σε δημόσιους χώρους. Κι αυτό γιατί συνήθως συγχέεται η αισθητική με τη χρηστική αναβάθμιση του χώρου. Έτσι, στην επιχειρηματολογία των εργολάβων δίνεται σαφώς μεγαλύτερη έμφαση στο να πείσουν για το πόσο εντυπωσιακό και γκλάμουρ θα είναι το αποτέλεσμα, αποσιωπώντας τις έμμεσες συνέπειες. Μάλιστα για να αποκτήσει μεγαλύτερο γόπτρο το εγχείρημα, γίνονται συγκρίσεις και αντιστοιχίσεις με την εικόνα που έχουν οι δημόσιοι χώροι σ' άλλες 'μπτροπόλεις', λες και το ζητούμενο από ένα δημόσιο χώρο είναι η επιβλητικότητα του. Πέρα όμως από την εικαστική παρέμβαση, που ενδεχομένως να παρουσιάζει και κάποιο ενδιαφέρον, οι δημόσιοι χώροι πρέπει και να διατηρούνται 'καθαροί' από οτιδήποτε αλλοιώνει τη χλιδατή εικόνα τους. Άστεγοι και ζητιάνοι, που δεν έχουν και πολλές επιλογές για να μεταφερθούν κάπου αλλού, διώκονται. Συμπεριφορές που ως σκοπό έχουν την επικοινωνία και την κοινωνικοποίηση, αλλά πάνε κόντρα στην κυρίαρχη κουλτούρα, θεωρούνται ακραίες. Θεωρείται λοιπόν φυσιολογικό και μη βίαιο να διασκεδάσει κάποιος σπάζοντας πιάτα στα μπουζούκια, αλλά από την άλλη είναι επικίνδυνο αν διασκεδάσει στο δημόσιο χώρο με μια ιδιαίτερη ζωντάνια, χωρίς να είναι ενδεδυμένος ευπρεπώς. Και τελικά ο κόσμος που προσπαθεί να οικειοποιηθεί και να 'απελευθερώσει' το δημόσιο χώρο, που κάνει δηλαδή ουσιαστική χρήση του, κόσμος για τον οποίο η παρουσία του και η δράση του εκεί είναι αναγκαία προϋπόθεση για την ύπαρξη του, χαρακτηρίζεται εντελώς παράδοξα περιθωριακός και ανεπιθύμητος. Η περίπτωση των εξαρχείων ήταν αυτή που ανέδειξε το ζήτημα, μιας και εξαιτίας της αντίστασης που υπήρξε, έπρεπε να συμβεί μια ευθεία σύγκρουση με τον κόσμο αυτόν. Ωστόσο, στη γενική περίπτωση η 'κυριλοποίηση' των δημοσίων χώρων είναι αρκετή για να τους καταστείλει. Έτσι δε μπορεί να γίνεται λόγος για αναβάθμιση του δημοσίου χώρου, όταν σ' αυτόν συμβαίνουν κοινωνικοί αποκλεισμοί. Η μορφή των πλατειών αλλάζει, αλλά ο δημόσιος χαρακτήρας τους και η λειτουργικότητά τους υποβαθμίζονται.

Πάντως για να μην παρεξηγηθούν οι σκέψεις αυτές, σε καμία περίπτωση δεν υπερασπιζόμαστε την ανάδειξη ενός προτύπου δημοσίου χώρου κάποιας αισθητικής, αλλά θέλουμε να καταρριφθεί η ψευδαίσθηση της ποιότητας που υποτίθεται ότι προσφέρει στο αστικό τοπίο η παρέμβαση αυτή. Η αισθητική αυτή θα έπρεπε να διαμορφώνεται άλλωστε από τον κόσμο που χρησιμοποιεί το χώρο και όχι από κάποια εξουσία...

Οι αποκλεισμοί από χώρους και/ή οι εγκλεισμοί σε άλλους είναι πάγια τακτική της εξουσίας για πειθάρκηση σωμάτων και συνειδήσεων, τιμωρίας, επιβολής. Ακραίες εφαρμογές αυτού συναντάμε πολλές μες στη σύγχρονη ιστορία: Απαρτχάιντ στη Ν. Αφρική, στρατόπεδα συγκέντρωσης της Ναζιστικής Γερμανίας, Τείχος του Βερολίνου, Τείχος της Παλαιστίνης, κάθε είδους φυλακές και άσυλα. Πέρα, όμως, από αυτές, που είναι αναγνωρισμένος ο ρόλος τους, υπάρχουν χωρικές πρακτικές αποκλεισμού πολύ πιο θολές και αδιαφανείς, που αποκρύπτουν τον έλεγχο του κοινωνικού σώματος από την εξουσία.

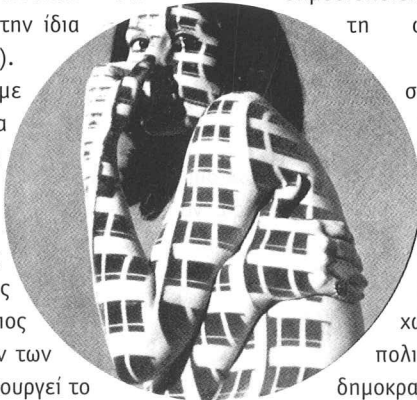
Οι πρακτικές αυτές αφορούν την καθημερινότητα του ατόμου ή πληθυσμών στη δημόσια σφαίρα. Σημαντικό είναι να δούμε πρώτα τι είναι αυτό το δημόσιο: Ως ελεύθερο ή συλλογικό χώρο σε μian αστική περιοχή, εννοούμε τους υπαίθριους χώρους που ανοίγονται στις ελεύθερα επιλεγμένες και αυθόρμητες δραστηριότητες, στις μετακινήσεις ή και ακόμα στην οπτική εξερεύνηση, για τα άτομα της πόλης.

Δημόσιος είναι ο χώρος στον οποίο επιτελούνται δραστηριότητες, όπου κάθε άτομο συμμετέχει με την αίσθηση ότι δημοσιοποιείται η παρουσία του, ότι μεταδίδει ένα μήνυμα, με την ίδια τη φυσική παρουσία του (λόγος, εμφάνιση, πρακτικές).

Αν περιοριστούμε προκύπτουν τα ζητήματα αποτελούν ιδιοκτησία συνακόλουθα του ποιος χρήσης, που με τη σειρά αποκλεισμούς από τους

Βάσει της κλασική Αθήνα, ο δημόσιος έκθεσης ιδεών και σωμάτων των υποχρεωτικής, ώστε να λειτουργεί το διαλόγου και της γενικότερης πολιτικής καθοριστική στη διαμόρφωση της δυτικής κουλτούρας, έστω και αν στην ουσία της, τελικά, καταργείται. Άρα, μπορούμε να πούμε ότι ο δημόσιος χώρος δεν υφίσταται αν δεν ανήκει στο ίδιο το κοινωνικό σώμα στο σύνολό του, δηλαδή αν δεν είναι ταυτόχρονα και συλλογικός χώρος, καθώς και τόπος συλλογικών διεκδικήσεων.

Στις πόλεις μας, τα όρια μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού συχνά δεν είναι καθόλου ξεκάθαρα: χαρακτηριστικά του δημόσιου δίνονται σε ιδιόκτητους χώρους φτιαγμένους για κατανάλωση ή αφαιρούνται από τους ήδη υπάρχοντες. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της πρώτης τάσης είναι τα Εμπορικά Κέντρα.

σε αυτούς τους ορισμούς, του κατά πόσο μπορούν να κάποιου ή όχι, και θέτει το επιτρεπτό πλαίσιο του μπορεί να οδηγήσει σε χώρους αυτούς.

κληρονομιάς από την χώρος είναι ο τόπος αμοιβαίας πολιτών, και μάλιστα δημοκρατικό πολίτευμα μέσω του πρακτικής. Η αντίληψη αυτή υπήρξε

Οι ναοί της κατανάλωσης, ενώ ξεκίνησαν ως τόποι χωρικά συμπυκνωμένης προσφοράς υλικών αγαθών, σήμερα είναι προσανατολισμένοι στο να προσφέρουν πολλά παραπάνω. Σε μια εποχή που το αίσθημα των συλλογικών διεκδικήσεων φθίνει και θριαμβεύει ο ατομικισμός, έρχονται να αντικαταστήσουν τον κλασικό δημόσιο χώρο πολιτικής και κοινωνικής συναναστροφής και πραγμάτωσης.

Τα κέντρα αυτά αποτελούν μια σημαντική μορφή παροχής λιανικών εξυπηρετήσεων στις σύγχρονες καπιταλιστικές οικονομίες, μέσα σε ένα περιβάλλον κατανάλωσης και αναψυχής, κυρίως για την οικογένεια, με εμπορικά και αστικά χαρακτηριστικά. Ένας κόσμος φαντασίας ή ιδεατής πραγματικότητας δημιουργείται. Εμπεριέχει όλα τα περιβάλλοντα (έντονη επιτήρηση από ιδιωτικές security) με πολύ σαφή τα πλαίσια των επιτρεπών συμπεριφορών. Καθένας είναι ελεύθερος να εισέλθει και να χρησιμοποιήσει, αρκεί να πληρεί κάποιες προϋποθέσεις και να σέβεται τους άρρητους νόμους. Οφείλεις να καταναλώσεις (υλικά αγαθά ή διασκέδαση), και πολύ έξυπνα σου παραχωρείται το δικαίωμα κάποιων κοινωνικών συμπεριφορών που θα βοηθήσουν προς αυτήν την κατεύθυνση. Αντίθετα, αν "εισχωρήσεις" δίχως τη διάθεση να καταναλώσεις, πχ για να βγάλεις φωτογραφίες ή να προπαγανδίσεις ως πούμε μια πορεία, είσαι ανεπιθύμητος και θα απομακρυνθείς ακόμα και βίαια.

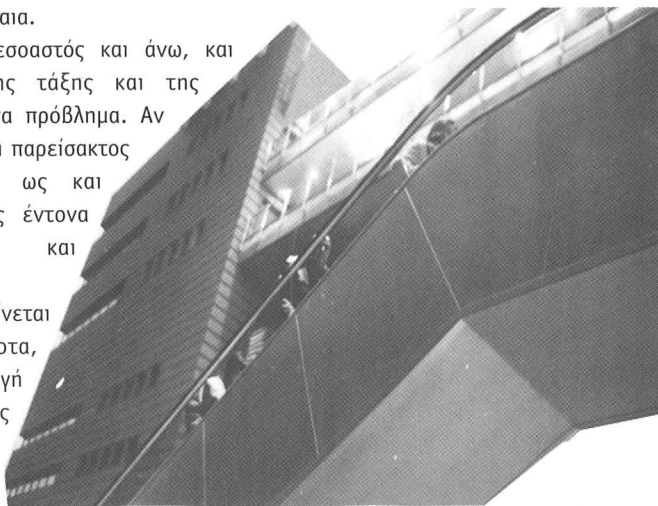
Αν είσαι λευκός, μεσοαστός και άνω, και συναινετικός στο δόγμα της τάξης και της ασφάλειας, δε θα έχεις κανένα πρόβλημα. Αν κάτι από αυτά σου λείπει, είσαι παρείσακτος και μπορεί να θεωρηθείς ως και επικίνδυνος για αυτούς τους έντονα περιχαρακωμένους και προστατευμένους χώρους.

Θα πει κάποιος ότι γίνεται πολύς λόγος για το τίποτα, δεδομένου ότι υπάρχει η επιλογή να μην πας σε αυτούς τους χώρους, ενώ για αυτούς που τους αποδέχονται, προφανώς δεν υπάρχει πρόβλημα με το

καθεστώς λειτουργίας τους. Τα πράγματα, δυστυχώς, δεν είναι τόσο απλά.

Από τη μια, σε χώρες όπως οι ΗΠΑ παρατηρείται μια διαρκής συρρίκνωση των δημόσιων χώρων, φαινόμενο ολοένα και πιο έντονο. Πρόκειται για μια κατάσταση σχεδόν απουσίας τόπων με δυνατές ελεύθερης δραστηριότητας, τουλάχιστον στις σχετικά νεοδομημένες πόλεις (όπου δεν εφαρμόζεται το-προβληματικό για άλλους λόγους-μοντέλο των ευρωπαϊκών μεσαιωνικών πόλεων, με τη βαρύτητα που δίνει στην ύπαρξη αστικού κενού και δημοσίων χώρων). Από την άλλη, υποβαθμίζεται ο δημόσιος χαρακτήρας των παραδοσιακών δημόσιων χώρων, κυρίως με την επέλαση των εμπορευμάτων, έτσι ώστε τα όρια ανάμεσα στις πλατείες και τα εμπορικά κέντρα να γίνονται ολοένα και πιο θολά. Η κατάσταση αυτή οδηγεί στην κοινωνικοποίηση μέσα από τους ισχυρά περιχαρακωμένους και ετεροθεσμιζόμενους "ιδιωτικούς-δημόσιους" χώρους, εκεί που το πλαίσιο χρήσης και χρηστών είναι άρρητα, αλλά σαφώς, ορισμένο-όπου τα υποκείμενα ποτέ δεν έχουν λόγο πάνω στους κανόνες και απλώς εφαρμόζουν.

Συμπεριφορές που παρεκκλίνουν από το "κανονικό" θεωρούνται επικίνδυνες. Το "διαφορετικό" (underground, μετανάστες, τσιγγάνοι, και γενικά πληθυσμοί με κοινωνικές εκφράσεις

αντιθετικές ή πέρα από τις αποδεκτές από τους φορείς εξουσιών) απομακρύνεται ή/και αποκρύπτεται. Η κατάσταση αυτή συνδράμει στη δημιουργία κουλτούρας ανασφάλειας και φόβου για το "άλλο".

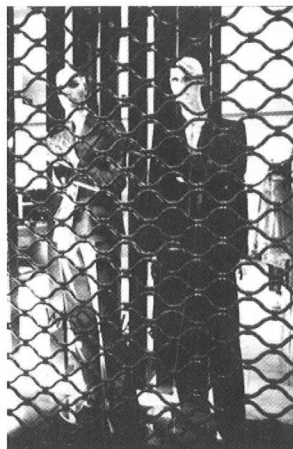
Στην Ελλάδα, ακόμα, δε συναντάμε αυτό το φαινόμενο τόσο έντονα, όμως, δεν είναι παρακινδυνευμένο να πούμε ότι προς τα εκεί οδεύουμε. Οι δημόσιοι χώροι χάνουν την αίσθηση του συλλογικού βιώματος(πχ η πλατεία Ναυαρίνου στη Θεσσαλονίκη ή Εξαρχείων στην Αθήνα), και αποκτούν αυτό του "βιώματος" της από κοινού κατανάλωσης και επίδειξης. Συνάμα, επιχειρήσεις όπως το Alpha Odeon, μέσω της προσφοράς ανοικτού, παρακολουθούμενου από security, χώρου μαζικής συνεύρεσης ατομικτήτων, τολμά να αυτοδιαφημίζεται ως "πλατεία" και να γίνεται αποδεκτός ως τέτοιος, παρόλο που είναι αντιθετικός με το, βασικότατο, χαρακτηριστικό της αυτοθέσμησης από τους χρήστες.

Όσον αφορά τους δημόσιους χώρους και την επίσημη εξουσία και φορέων αυτής, γίνονται πολλά. Στο όνομα της ασφάλειας, της τάξης και της καθαρότητας παίρνονται μέτρα και εφαρμόζονται προγράμματα που έχουν ως αποτέλεσμα, συνήθως έμμεσα, τον αποκλεισμό πληθυσμιακών ομάδων λόγω φυλής, εθνικότητας, σεξουαλικότητας, τάξης και σωματικών ή πνευματικών προβλημάτων.

Σαφώς, για λειτουργήσουν αυτοί οι διαχωρισμοί πρέπει να προϋπάρχουν και να ενισχύονται αντιλήψεις κανονικότητας και διαφορετικότητας του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου ή του κυρίαρχου τμήματος αυτού. Ο αποκλεισμός, άλλωστε, υπάρχει μόνο σε σχέση δίπολου με την αποδοχή. Αν δεν υπάρχει μια συνθήκη κοινώς αποδεκτή, δε μπορεί να υπάρξει η αντίθετή της ως μη αποδεκτή.

Οι απαγορεύσεις και οι δυσκολία πρόσβασης σε χώρους γίνεται και άμεσα και με έμμεσα μέτρα. Στα πρώτα ανήκουν οι κάμερες ασφαλείας και η παρουσία αστυνομικών για εκφοβισμό ή παρέμβαση. Επίσης, εδώ ανήκει και η μέθοδος των αναπλάσεων. Είναι πάντα λιγότερο ή περισσότερο βίαιες, έρχονται να διαταράξουν έναν πρωθύστερο τρόπο χρήσης και βίωσης ενός δημόσιου χώρου και να τον αλλάξουν, να τον "εξωραΐσουν", να τον κάνουν πιο "ασφαλής", σύμφωνα με τις κυρίαρχες κανονικότητες. Συχνά πρόκειται για σαρωτικές παρεμβάσεις, κατά τις οποίες καταστρέφεται κυριολεκτικά μια ολόκληρη "υποβαθμισμένη" περιοχή ή τμήμα αυτής, με σκοπό να χτιστεί κάτι ολότελα διαφορετικό σε χαρακτήρα και λειτουργία από την ευρύτερη περιοχή, μια νησίδα τάξης και καθαρότητας για τους ευνοημένους πληθυσμούς, αποκομμένης από τη γύρω αταξία και βρωμιά. Σε αυτές τις περιπτώσεις ανήκουν οι διάφοροι τόποι διεξαγωγής Εμπορικών Εκθέσεων (expo).

Στους έμμεσους τρόπους πειθαρχησης και ελέγχου μπορεί πολλά, συχνά ασήμαντα σε πρώτη ανάγνωση, πράγματα. Ο αστικός εξοπλισμός για παράδειγμα: τα μικρότερα από το συνηθισμένο μήκος παγκάκια, που επιλέγονται υποτίθεται για αισθητικούς λόγους, δεν επιτρέπουν σε ανθρώπους να ξαπλώσουν ή να κοιμηθούν, άρα εντελώς αναίμακτα διώχνουν τους αστέγους από τις πλατείες. Ο έντονος φωτισμός(ακραίο παράδειγμα η πλατεία Δικαστηρίων, όπου το βράδυ κυριολεκτικά δεν υπάρχουν σκιές λόγω της πυκνότητας των φωτιστικών στύλων) δημιουργεί μια μάλλον άβολη ατμόσφαιρα για συνάντηση-και όχι απλό πέρασμα-, διευκολύνει την πραγματική ή εν δυνάμει επιτήρηση του χώρου και αποτρέπει τις κοινωνικές εκφράσεις μη αποδεκτών συμπεριφορών(πχ δημόσιος τόπος συνεύρεσης ατόμων μη ετεροφυλόφιλων). Σε αυτόν τον κατάλογο μπορούν να προστεθούν πάρα πολλά ακόμα.

Στους χώρους που δημιουργούνται από το κράτος για "δημόσια χρήση" παρατηρεί κανείς πληθώρα εμπορευμάτων, ίσως σε συνδυασμό με έντονη επιτήρηση ή έλεγχο και πολύ συχνά την εικόνα συμπληρώνει ένα μνημείο, άγαλμα κατασκευασμένο "προς τιμή" ή "εις ανάμνηση" κάποιου πραγματικού- μυθικού προσώπου ή γεγονότος.

Τα μνημεία μασκαρεύονται ως ανάγκη εξωτερίκευσης ενός λαού, των κοινωνικών ιδεών και των πράξεων ανθρώπων σε μια εποχή δημιουργικής και έντονης ζωής που θέλουν να προβάλλουν την δική τους εικόνα της κοινωνίας. Σ' αυτόν τον χαρακτηρισμό αντιστοιχούν πυραμίδες, αγάλματα αρχαίων θεών, παλάτια και αψίδες, και τα μνημεία πολιτικών προσώπων. Αν σκίσουμε το πέπλο του εξευγενισμού και της ιστορικότητας που τα καλύπτει, εμφανίζεται ο φόβος, η ανάγκη για εύνοια και προστασία, η ματαιοδοξία και η προπαγάνδα ως κίνητρα για τη δημιουργία τους. Τα κράτη ξοδεύουν σημαντικά ποσά για τέτοιες κατασκευές με κύρια χαρακτηριστικά τη μεγαλοπρέπεια, το κύρος, την επιβλητικότητα, με σκοπό να προκαλέσουν δέος, συχνά και ένα αίσθημα κατωτερότητας, μια σμίκρυνση που την προκαλεί το βάρος των διαστάσεων και των συνειρμών τους.

Τα μνημεία πάντοτε κατασκευάζονταν από την εκάστοτε εξουσία για να αρθρώσουν πειστικά για τις μάζες μηνύματα μεγαλείου και ισχύος. Με πρόσχημα τη διδαχή των επόμενων γενιών ή την ανάμνηση σημαντικών γεγονότων επιλέγεται πολύ προσεκτικά τι πρέπει να μείνει στη μνήμη, τι να λάμψει και τι να αποσιωπηθεί. Έτσι ήρωες και σωτήρες "παίρνουν και δίνουν", με το φωτοστέφανο στερεωμένο γερά στο κεφάλι τους. Αυτό γίνεται πολύ ξεκάθαρο σε ολοκληρωτικά καθεστώτα, αλλά και στη σημερινή "δημοκρατία" σε πολυσύχναστα περάσματα, πλατείες, σχολεία, νοσοκομεία όπου κανείς αισθάνεται αυτές τις εικόνες να τον πιέζουν, τα μηνύματα τους να πολιορκούν το μυαλό του. Η ιστορία συνεχώς επανακαθορίζεται, ή καλύτερα, επαναδημιουργείται. Αεροδρόμια, στάδια, έχουν πολύ συγκεκριμένα ονόματα. Χαρακτηριστική είναι και η μετονομασία οδών και στάσεων.

Τα μνημεία παράγονται κατά παραγγελία σε μια κοινωνία που προκατασκευάζεται και αδιαφορεί για την ανάγκη των ανθρώπων να καταστρέψουν τους πέτρινους ήρωες και να διατηρήσουν τη συλλογική μνήμη...

Θα επιχειρήσουμε, στη συνέχεια μια μερική, αλλά πιστεύουμε, και χρήσιμη αναφορά στην κατάσταση που επικρατούσε στο αστικό τοπίο της Θεσσαλονίκης και, πιο συγκεκριμένα, σε ορισμένες πλατείες και δρόμους κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80. Πιστεύουμε ότι μ' αυτόν τον τρόπο θα συμβάλλουμε στην πιο σαφή και ολοκληρωμένη κατανόηση της σημερινής πραγματικότητας.

Πλατεία δημοτικού αναψυκτηρίου στη νεάπολη

Η πλατεία του δημοτικού αναψυκτηρίου στη νεάπολη, πίσω από τα γραφεία του μακεδονικού, επί της οδού Βενιζέλου, αποτελούσε καθημερινά σημείο συνεύρεσης εκατοντάδων ανθρώπων, κυρίως από τις δυτικές συνοικίες. Προλετάριοι και νεολαία έκαναν για μερικά χρόνια στέκι τους τη συγκεκριμένη πλατεία. Άνθρωποι διαφορετικοί μεταξύ τους συγκεντρώνονταν τις απογευματινές και, κυρίως, τις βραδινές ώρες με σκοπό να επικοινωνήσουν ή απλά να αράξουν σ' ένα περιβάλλον που ξέφευγε από τα στενά όρια μιας συνοικιακής καφετέριας.

Η κατάσταση άρχισε να φθίνει όταν έκαναν την εμφάνισή τους τα σχέδια ανάπλασης και "καλλωπισμού" της πλατείας. Καγκελάκια, καλλωπιστικά φυτά και πιο έντονος φωτισμός δημιουργούν ένα πιο φιλικό περιβάλλον για την άφιξη και εγκατάσταση της πρέζας στην περιοχή. Η κίνηση του κόσμου ελαττώθηκε, ο αριθμός των τοξικομανών αυξήθηκε αναζητώντας ταυτόχρονα νέα στέκια και η επιστροφή στην ομαλότητα μιας βαρετής και νεκρής από ανθρώπους πλατείας ήταν πλέον γεγονός. Η αστυνομία με τη βοήθεια των φιλήσυχων γειτόνων ανάλαβαν τη συνέχιση του έργου...

Η πλατεία αμπελοκήπων

Η πλατεία στο κέντρο των αμπελοκήπων και ο δρόμος με τις καφετέριες, μέχρι το πίσω μέρος του σιδηροδρομικού σταθμού, ήταν στις αρχές έως τα μέσα της δεκαετίας του '80 το στέκι των νεολαίων, μηχανόβιων και οπαδών ποδοσφαιρικών ομάδων από τις δυτικές, και όχι μόνο, συνοικίες της Θεσσαλονίκης. Στην περιοχή υπήρχε κόσμος καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Το βράδυ ένα πολύβουο πλήθος από ανθρώπους και μοτοσικλότες δημιουργούσε ένα "άγριο" περιβάλλον που σαφώς δεν ταίριαζε με το μοντέλο της φιλήσυχης και καθωσπρέπει γειτονιάς που οραματιζόνταν οι τοπικοί άρχοντες.

Οι πρώτοι ζητάδες (ο Περπερίδης και η παρέα του) εμφανίζονται στην περιοχή προς "αναζήτηση παράνομων μοτοσικλετιστών" ανεβάζοντας, σε πολλές περιπτώσεις, την ένταση. Μην ξεχνάμε ότι την ίδια περίοδο η κυρίαρχη εικόνα για την νεολαία αποτυπώνεται στις ταινίες του Δαλιανίδη: τα Τσακάλια, η Στροφή, οι επικίνδυνοι. Μαζί με τη αστυνομία θα εγκατασταθεί στην περιοχή και η πρέζα, επιβεβαιώνοντας για άλλη μια φορά πως μια επιτυχημένη συνταγή δεν αλλάζει. Φωτισμός, συντριβανάκια και εμπορικά καταστήματα αρχίζουν σιγά-σιγά να συνθέτουν την εικόνα του μέλλοντος

Πάρκο του ντορέ / κορομπλά

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, οι περιοχές που επεκτείνονταν από την οδό εθνικής αμύνης, μπροστά από τη λέσχη αξιωματικών, την οδό τσιρογιάννη και το πάρκο του ντορέ και από την οδό κορομπλά, με τα κάθετα στενά της, μέχρι την παραλία και τα καφενεία majestic και θερμαϊκό

αποτελούσαν τα βασικά πεδία συνεύρεσης και έκφρασης της άγριας νεολαίας της πόλης, καθώς και όλων των υπόγειων μουσικών και κοινωνικών ρευμάτων της εποχής. Ένα μεγάλο κομμάτι του κόσμου αυτού ήταν πολιτικοποιημένο στους κύκλους των αναρχικών/αντιεξουσιαστών, των οικολόγων και της άκρας αριστεράς. Το παζλ συμπλήρωναν φρικιά, ροκάδες, χίπηδες, οι πρώτοι runks, από το 1982 περίπου, καθώς και κόσμος των λεγόμενων καλλιτεχνικών κύκλων. Τα βράδια, και κυρίως της παρασκευής και του σαββάτου, οι συγκεντρωμένοι ήταν χιλιάδες, με αποτέλεσμα η οδός τσιρογιάννη, που τότε δεν ήταν πεζόδρομος, να κλείνει εντελώς για τα αυτοκίνητα. Φωτιές σε βαρέλια, δίπλα στον τοίχο της στρατιωτικής λέσχης, ποδόσφαιρο στο γρασίδι του πάρκου, αυτοσχέδιες συναυλίες στο ντορέ και το γηπεδάκι της x.a.v.θ., φασαρίες στην κορομπλά ανάμεσα στις φυλές των στυλ αμέτρητος κόσμος να πίνει, να τραγουδά, να φωνάζει, να αράζει, να μαλώνει, να περνάει τις ώρες του στο δρόμο.

Οι έντονες ατελείωτες πολιτικές συζητήσεις ήταν, φυσικά, καθημερινό φαινόμενο. Βρισκόμαστε στην περίοδο που η δεξιά φθίνει και το πασοκ έρχεται να την αντικαταστήσει στη διαχείριση της εξουσίας. Στα χρόνια μεταξύ 1980-1985 δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η δράση του

Ενδεικτικά αναφέρουμε στιγμές του αγώνα:

Εναντία στην πρέζα. Καλείται στην περιοχή η γνωστή αφίσσα "Οι μπάσοι πουλάνε την ηρώνη" που τυπώθηκε στην Αθήνα από τη διεθνή βιβλιοθήκη και αναρχικούς συντρόφους. Οι αφισκοκλήσεις κυνηγήθηκαν έντονα από την αστυνομία της Θεσσαλονίκης.

Εναντία στην καταστολή και τις φυλακές, με αφορμή και τους κρατούμενους από τις καταλήψεις σπιτιών στην αθήνα,

Εναντία στη σοβιετική επέμβαση στην πολωνία. Πορεία και στη Θεσσαλονίκη, κατά την οποία σπάστηκε το βιβλιοπωλείο των σοβιετικών εκδόσεων kultur στην οδό εθνικής αμύνης.

Εναντία στην επίσκεψη του φασίστα λεπέν. Πορεία και επίθεση στο ξενοδοχείο caravel που τον φιλοξενεί στην Αθήνα.

Εναντία στη πυρηνική ενέργεια. Υπόθεση τσερνομπίλ. Διαδηλώσεις, συλλήψεις και διώξεις αγωνιστών.

αναρχικού/αντιεξουσιαστικού χώρου ήταν πολύ έντονη (περιοδικά, εφημερίδες, ομάδες, καταλήψεις, στέκια, εκδόσεις).

Είναι φανερό ότι αυτό που διαφοροποιούσε την περιοχή του ντορέ από την πλατεία της νεάπολης και των αμπελοκήπων ήταν η πολιτικοποίηση σημαντικού ποσοστού των θαμώνων. Πολιτικοποίηση όχι μόνο με την στενή έννοια της πολιτικής δράσης, αλλά και με την υιοθέτηση αντισυμβατικών συμπεριφορών και επιλογών που στρέφονται ενάντια στον καθωσπρεπισμό της εποχής.

θα επαναλάβουμε, βέβαια, ότι ο κόσμος που σύχναζε στην περιοχή δεν ήταν ομοιογενής.

Αυτό φάνηκε έντονα στα γεγονότα της αποκριάς του 1982 στην οδό προξ. κορομπλά. Το club 8 ήταν ένα μαγαζί όπου σύχναζαν γόνοι πλούσιων οικογενειών, διασκεδάζοντας με τη mainstream μουσική κουλτούρα της εποχής. Τα "τσινάρια", οι κυριλέ φλώροι των ημερών μας, συγκεντρώθηκαν για ένα μασκέ πάρτυ. Η συνάντησή τους με τις άλλες φυλές της κορομπλά είχε προδιαγεγραμμένο μέλλον.

Τα εκατέρωθεν πειράγματα αντικαταστάθηκαν από έντονα κραξίματα και αυτά με τη σειρά τους από πέτρες και μπουκάλια. Η περιοχή μετατράπηκε σε πεδίο μάχης. Οι αψιμαχίες επεκτάθηκαν και πήραν μορφή λεηλασίας και καταστροφών σε καταστήματα στην οδό τσιμισκή, μπτροπόλεως, παύλου μελά, ναυαρίνου και φυσικά στην ίδια την κορομπλά. Δεν ήταν λίγοι και οι θαμώνες του club 8 που πήραν ενεργό μέρος στις λεηλασίες. Το club 8 δεν ξαναλειτούργησε ως τέτοιο, μια και εκείνο το βράδυ μετατράπηκε σε "θερινό". Για τα γεγονότα αυτά έγιναν συλλήψεις και επιβλήθηκαν καταδίκες. Η παρουσία της αστυνομίας στην περιοχή εκείνη τη μέρα έγινε πιο έντονη τα χρόνια που ακολούθησαν.

Το 1983 αρχίζουν οι μεγάλες επιχειρήσεις αρετής, σκούπας για την ακρίβεια. Σκοπός τους είναι η συστηματική χαρτογράφηση και ο εκφοβισμός των ανθρώπων που σύχναζαν στην περιοχή. Αστυνομικές δυνάμεις με κλούβες περικύκλωναν το ντορέ και τις οδούς τσιμισκή, παύλου μελά, εθν. αμύνης και την παραλιακή. Με πρόφαση την πρόληψη της εγκληματικότητας πραγματοποιούνταν

εκατοντάδες προσαγωγές ανθρώπων που έμπαιναν ή έβγαιναν από τον, υπό επιτήρηση, δημόσιο χώρο. Τα κεντρικά της ασφάλειας στη βαλαωρίτου γέμιζαν με κόσμο. Οι μπάτσοι ήταν σαφείς: "Η περιοχή πρέπει να καθαρίσει από σας". Δε θεωρούμε τυχαίο ότι, εκείνη την περίοδο, ξεκινά να κατασκευάζεται το κεντρικό κατάστημα της τράπεζας μακεδονίας-θράκης σε απόσταση αναπνοής (τσιμισκή με εθν. αμύνης), όπως και το κτίριο που θα φιλοξενήσει γραφεία καθώς και καταστήματα της ΔΕΗ στο ισόγειο.

Αργότερα θα εμφανιστεί και η τράπεζα πίστωσης στη γωνία της πλατείας.

Το 1985 τα πράγματα αρχίζουν να γίνονται ακόμη πιο σκληρά. Υπήρξαν περιπτώσεις που οι μπάτσοι ξυλοκοπούσαν, το πρωί, κόσμο που είχε ξεμείνει στην πλατεία από το βράδυ ή ακόμα και θαμώνες των καφενειών. Οι κλούβες στο λευκό πύργο, στο ναυαρίνο, στη διαγώνιο της παύλου μελά έγιναν μόνιμες. Η παρουσία των μπάτσων είναι πλέον ασφυκτική.

Τα έργα ανάπλασης είχαν ήδη αρχίσει να κάνουν την εμφάνισή τους. Πεζοδρόμηση της οδού τσιρογιάννη και παρτέρια με λουλούδια. Μαγαζιά που δεν ταίριαζαν με τη νέα φυσιογνωμία, που έπρεπε να επιβληθεί, έκλεισαν. Το κυλικείο του σινεμά αλέξανδρος, το ζαχαροπλαστείο ρωζάνη, το φτηνό εστιατόριο στη μητροπόλεως.

Τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς καλείται συγκέντρωση από αναρχικές/αντιεξουσιαστικές ομάδες ενάντια στην αστυνομοκρατία μέσα στο πάρκο του ντορέ. Συμμετείχαν 500-700 άτομα, ενώ η παρουσία των θαμώνων της πλατείας ήταν δεδομένη. Οι κλούβες στη διαγώνιο και το λευκό πύργο δέχονται επίθεση με μολότωφ, ενώ ένα αυτοκίνητο της ασφάλειας στο λευκό πύργο σπάζεται ολοσχερώς και το πλήρωμά του πυροβολεί στον αέρα για εκφοβισμό.

Σε λίγη ώρα, περικυκλώνεται η πλατεία, πέφτουν δακρυγόνα και η αστυνομία κάνει βίαιη επιχείρηση. Οδομαχίες και μολότωφ. Η επέλαση των μπάτσων ήταν ολοκληρωτική, μια και εκείνο το βράδυ παρέμειναν ως οι μοναδικοί θαμώνες του ντορέ. Οι συλλήψεις ήταν μαζικές, ασκήθηκαν διώξεις σε 10 άτομα και προφυλακίστηκαν 2. Ήταν η απάντηση του κράτους στην πιο μαζική προσπάθεια αντίστασης (με πολιτικούς όρους) στα σχέδια της "ανάπλασης" και της καταστολής.

Το χειμώνα της ίδιας χρονιάς (1985), και ιδιαίτερα το 1986, το τελευταίο, ίσως, "καλοκαίρι του ντορέ", η εξουσία παίζει το τελευταίο σημαντικό της χαρτί. Τα ναρκωτικά κατεβαίνουν στην πλατεία για να την "αναπλάσουν". Όπως έγραφε και το πανό που κρεμιόταν, την ίδια περίοδο, στην πλατεία εξαρχαίων, "Η ανάπλαση του δροσογιάννη είναι άσπρη σκόνη κι άσπρα κράνη", όπου ο δροσογιάννης, ο σοσιαλιστής υπουργός της δημόσιας τάξης.

Ο κόσμος αρχίζει να εγκαταλείπει την περιοχή, ενώ δεν ήταν λίγοι αυτοί που έπεσαν στην πρέζα. Έβλεπες από τον κινηματογράφο αλέξανδρο να γίνονται τα "ντ ήλια" με τους εμπόρους μπροστά στα μάτια και, φυσικά, με τις πλάτες των ασφαλιτών.

Η κατάσταση φθίνει και η εικόνα της αστυνομίας, της πρέζας και του θανάτου κυριαρχεί. Όταν κρίθηκε από τους μπάτσους ότι ήρθε το πλήρωμα του χρόνου απομακρύνθηκαν και οι τοξικομανείς από την πλατεία. Τα σχέδια της "ανάπλασης" προχωρούσαν με γοργούς ρυθμούς, βρίσκοντας την αμέριστη συμπαράσταση των γειτόνων μιας από τις πιο ακριβές περιοχές της πόλης. Τα παλιά καφενεία στέκια γίνονται trendy cafe, ακριβά μοδάτα καταστήματα ανοίγουν σωρηδόν, ενώ το ντορέ παραδίδεται σε νέα μαγαζιά και στα πολύχρωμα τραπεζοκαθίσματά τους.

Μετά το καλοκαίρι του 1987 και ως τα τέλη της δεκαετίας του '80 θα ολοκληρωθεί το σχέδιο "εξυγίανσης" της περιοχής. Ο κόσμος της αποστειρωμένης αισθητικής, του χρήματος και της μόδας, του lifestyle και της ψευτοδιασκέδασης, ο κόσμος των "κυριλέ" έχει πλέον το πάνω χέρι.

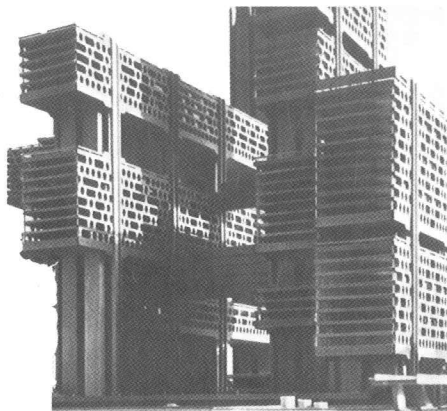
Οι συνοριοφύλακες κατέλαβαν τις πόλεις. Τα σύνορα τελικά αποδείχθηκαν κάτι σχετικά εύκολο να ελεγχθεί. Το μεγαλύτερο πια ποσοστό συνοριοφυλάκων περιπολεί στις πόλεις. Η σημασία που έχει η μεταφορά του μετώπου είναι αξιοσημείωτη τουλάχιστον συμβολικά. Ο "αγώνας" για την επιβολή της τάξης διεξάγεται κατά βάση στις πόλεις. Εκεί είναι που οργανώνεται αργά και μεθοδικά η νέα εμπόλεμη ζώνη. Το αστικό τοπίο έχει πλημμυρίσει από ένστολους φρουρούς της τάξης, οι κάμερες αποτελούν τη νέα ψύχωση στην οποία κάθε μαγαζάτορας πρέπει να υπακούει. Σε αυτό το πνεύμα εταιρείες σεκιούριτυ αναλαμβάνουν τη φύλαξη ολόκληρων συνοικιών ανεβάζοντας και την αξία της γης. Η στρατικοποίηση του χώρου της πόλης εντείνεται δίνοντας την αίσθηση μιας αόρατης αλλά καταλυτικής απειλής που πλανάται πάνω από τις ζωές μας έτοιμη να εκμεταλλευτεί την πρώτη αδυναμία για να χτυπήσει. Το σκηνικό του τρόμου έχει στηθεί αλλά ο πρωταγωνιστής νιώθει απέραντη μοναξιά. Οι μπάτσοι, οι κάμερες γενικώς το ιδεολόγημα της ασφάλειας σε κοινωνικό επίπεδο δεν έχει αντίπαλο, οι κοινωνικές αντιστάσεις και τα κινήματα δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι απειλούν την εξουσία. Επομένως το ερώτημα είναι εύλογο, τι εξυπηρετούν όλα αυτά;

Το κράτος εκτάκτου ανάγκης είναι ο κανόνας, Walter Benjamin

Η οργάνωση του αστυνομικού κράτους στο έδαφος της μητρόπολης

Οι μηχανισμοί του φόβου/ Αποτρέποντας απειλές

Τα κράτη εν γένει έχουν διανύσει ελάχιστες περιόδους τις οποίες εκ των υστέρων θα λέγαμε ότι δεν μπορούν να ονομαστούν ως καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης. Τα μεταπολεμικά κράτη της δύσης αποτελούν τιμωρητικά πειθαρχικά κράτη. Όσοι παραστρατούσαν από την υπόσχεση για δικαιοσύνη ευημερία και κοινωνική σταθερότητα στέλνονταν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης/ φυλακές. Οι Έλληνες κομμουνιστές στη Γυάρο, οι Ιταλοί αγωνιστές στις φυλακές... Με αυτό τον ξεκάθαρο και ωμό τρόπο διατηρούνταν η ισορροπία του φόβου στα μεταπολεμικά κράτη. Εκείνη την εποχή όμως υπήρχε ένα ενοποιητικό όραμα που στην Ελλάδα ταυτιζόταν με την απόκτηση ενός διαμερίσματος την εύρεση μιας σταθερής δουλειάς. Σε αυτό το όραμα οι περισσότεροι ήταν αυτοί που προσπαθούσαν να ενσωματωθούν ανεξάρτητα από την ιδεολογική τους ταυτότητα.

Σήμερα, ο κορεσμός από το καταναλωτικό ξεφάντωμα των μεταπολιτευτικών δεκαετιών και το ξεπούλημα κάθε υποψίας για ριζική κοινωνική αλλαγή έχει αφήσει ένα κενό νοήματος, μια απουσία οράματος στα μυαλά των υπηκόων. Η ισορροπία του φόβου δεν μπορεί να διατηρηθεί με τα παλιά μέσα. Η ασφάλεια όχι πια μόνο ως μηχανισμός πειθαρχησης και καταστολής του πληθυσμού αλλά και ως αντίληψη για την ίδια την ζωή έρχεται να αποκαταστήσει την ισορροπία του φόβου γενικεύοντας

τον φόβο.

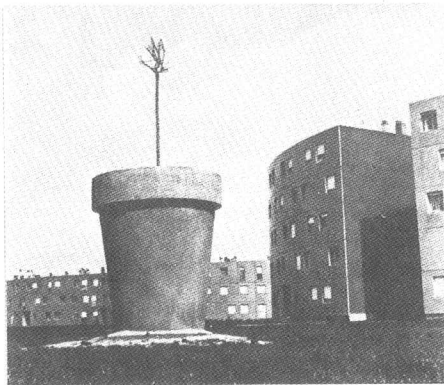
Το κράτος εκτάκτου ανάγκης γενικεύεται σε όλη την κοινωνία, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης από απομακρυσμένους τόπους- κολαστήρια για τους αντιφρονούντες χρησιμοποιούνται ως υπόδειγμα για την μετατροπή της πόλης σε ένα απέραντο στρατόπεδο που στρατικοποιεί την καθημερινότητα. Η απαγόρευση της κυκλοφορίας στα μεταπολεμικά χρόνια έχει υποκατασταθεί από την απαγόρευση της συνάντησης λόγω της ταχύτητας κυκλοφορίας στις αρτηρίες που οδηγούν στην καρδιά του κτήνους. Η γενική σύλληψη/ ιδέα του αστυνομικού κράτους που εδραιώνεται σταδιακά είναι η αποτροπή του κινδύνου με την διεξαγωγή ενός μη συμβατικού πολέμου. Στόχος είναι η ακινητοποίηση του εχθρού με τον περιορισμό του ζωτικού χώρου που μπορεί να κινηθεί ελεύθερα. Πρέπει να κατανοήσουμε ότι στόχο δεν αποτελεί η καταστολή αλλά η αποτροπή.

Ενδεικτική ως προς το νέο άνεμο που πνέει στις πολιτικές ασφάλειας και την εφαρμογή τους στην πόλη αποτελεί η αντιμετώπιση των διαδηλώσεων. Οι δυνάμεις της αστυνομίας προσπαθούν να υποβάλουν τον φόβο για την παρεκτροπή τόσο με την αριθμητική του ισχύ όσο και με το εξελιγμένο εξοπλισμό τους. Επιτρoούν τον περιορισμένο ζωτικό χώρο της διαδήλωσης αποκλείοντας την από τα μέρη που περνάει, προσπαθώντας να στεγανοποιήσουν την πόλη τόσο από την επίδραση των ιδεών όσο και των πρακτικών των διαδηλωτών. Κάποιες φορές επιτρέπουν την παραβατικότητα στην νεκρή περιοχική κίνηση της διαδήλωσης ώστε σε περίπτωση απρόοπτου να εκτονωθεί χωρίς να γενικευθεί. Στόχος είναι να φράξουν κάθε κανάλι αλληλεπίδρασης με την πόλη.

Το υπόβαθρο του φόβου

Η διάχυση των εμπορευματικών σχέσεων και η ισχυρή μικροϊδιοκτητική βάση της ελληνικής κοινωνίας αποτελούν το υπόβαθρο πάνω στο οποίο οργανώνεται η δαιμονοποίηση των κινδύνων και ο πολλαπλασιασμός του φόβου. Ο καθωσπρεπισμός του ψιλικατζή που γεμίζει το μαγαζί με κάμερες δεν αντανakλά κάποια πραγματική απειλή αλλά την έρημο που κυριαρχεί στις κοινωνικές του σχέσεις με αποτέλεσμα να υπερασπίζεται την επιχείρησή του ως το μικρό του παράδεισό. Ταυτόχρονα μια ελληνική κοινωνία που εκπαιδεύεται στην εξάρτηση από καταναλωτικές νευρώσεις συστηματικά τα τελευταία 15 χρόνια, φοβάται γιατί δεν της έχουν μείνει και πολλά καταφύγια ακόμη, πέρα από το εντατικά μαθημένο shopping και την ενδο - οικογενειακή γαλήνη ως ένα νοσταλγικό αποκούμπι του παρελθόντος.

Θα ήταν όμως λάθος και απλουστευτικό να πούμε ότι η βάση της γενίκευσης του φόβου εδράζεται στην υπεράσπιση των κεκτημένων ή του καταναλωτικού παραδείσου. Η άνοδος του φόβου ως μια διακριτή τάση σε μεγάλα κομμάτια των δυτικών κοινωνιών έρχεται ως το αποτέλεσμα του υπαρξιακού τέλματος του δυτικού πολιτισμού. Ο φόβος είναι το αίσθημα αυτού που υπεκφεύγει να δει τον εαυτό του κατάματα. Ναι μεν κλείνεται στον εαυτό του και είναι πρόθυμος να ανοιχτεί αλλά η σκέψη του επικεντρώνεται στον δαιμονοποιημένο κίνδυνο (μετανάστες, κλέφτες, βιαστές, ναρκωτικά...) Η κενή ζωή διατηρείται στον αφρό όσο συντηρεί μια μυθολογία κινδύνων. Η διαρκής εκπαίδευση του

πληθυσμού στην κατασκευή κινδύνων ενοποιεί την κοινωνία, δημιουργεί την ταυτότητα αυτού που απειλείται. Ένα νέο νόημα ζωής έχει γεννηθεί. Ο φόβος δεν γνωρίζει τάξη, φύλο, κοινωνική ομάδα ή εθνικότητα. Τα μαζικής κατανάλωσης αγαθά (οικιακές συσκευές, ένα διαμέρισμα με νοίκι) είναι τόσο διαχυμένα ως αντίληψη αλλά και ως υλική υπόσταση που αγκαλιάζουν ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια. Τα προϊόντα αυτά, ως αντικείμενα που έχουν επενδεδυθεί με αυταπάτες κοινωνικής ανόδου και αυτοπραγμάτωσης, είναι κάτι πολύ παραπάνω από την συνάθροιση της χρηματικής τους αξίας, συνθέτουν ένα μοντέλο ζωής. Και είναι από μόνα τους αρκετά για να οδηγήσουν στον εγκλεισμό στην κουλτούρα του φόβου. Τελικά θα λέγαμε ότι οι πολλοί οχυρώνονται απέναντι στους λίγους, η κοινωνική συμμαχία των εν δυνάμει ευτυχισμένων καταναλωτών απέναντι στους αποκλεισμένους.

Ερμηνείες πάνω στον έλεγχο και την επιτήρηση.

Σε μια εποχή που κοινωνικές συγκρούσεις δεν φαίνεται να είναι και ιδιαίτερα οξυμένες το αστυνομικό κράτος ενισχύεται. Πως μπορεί να εξηγηθεί ότι μπορείς να βρεθείς και πυροβολημένος αν δεν σταματήσεις σε ένα μπλόκο της ΟΠΚΕ;

Η απάντηση από την πλευρά της εξουσίας στην απαίτηση για περισσότερη ασφάλεια είναι το αστυνομικό κράτος. Αντίστροφα το αστυνομικό κράτος με την ένταση της επιτήρησης δίνει την αίσθηση ότι για να υπάρχουν τόσοι μπάτσοι κάποια απειλή караδοκεί κάπου, οξύνοντας και αυξάνοντας το αίσθημα του φόβου. Ο σχεδιασμός αυτός της εξουσίας και η συνάντησή του με τις επιθυμίες αρκετών κομματιών της κοινωνίας βαθαίνει όλο και περισσότερο την διείσδυση στη ζωή μας της νεύρωσης για περισσότερο ασφάλεια. Η αναγκαιότητα για ένα ασφαλές και αποστειρωμένο κοινωνικό περιβάλλον απαλλαγμένο από απρόοπτα δεν μπορεί να ικανοποιηθεί με την καταστολή όσων κινούνται διαφορετικά. Για να προστατευθεί ουσιαστικά η εξουσία ως μια σύνθεση αντιλήψεων, ρόλων και συμπεριφορών πρέπει να μην υπάρχουν ερεθίσματα που μπορεί να αποτελούν αρνητικό παράδειγμα στη δουλική κατανάλωση/ παραγωγή των υπηκόων. Η εξάλειψη κάθε εναλλακτικού νοήματος για τη ζωή, την ευτυχία, είναι αυτό που διακυβεύεται με την απόπειρα του αστυνομικού κράτους να ελέγξει κάθε διαδρομή της καθημερινότητάς μας. Οι μετανάστες που αράζουν στις πλατείες, οι νεολαία που βρίσκεται σε τόπους όπως το Ναυαρίνο απειλούν, όχι την σωματική ακεραιότητα του φοβισμένου καταναλωτή αλλά το οικοδόμημα ευτυχίας, που με τόσα ψέματα έχει κατασκευάσει για να ξεχνάει καθημερινά την απέραντη παραγωγή του απόλυτου τίποτα.

Επομένως ο έλεγχος του εδάφους για το αστυνομικό κράτος είναι βασική προτεραιότητα γιατί ελέγχοντας την πόλη και τη ζωή σε αυτήν, καταστρέφεις αντιπαραδείγματα ζωής και στυλ που έτσι και αλλιώς γεννιούνται ακατάπαυστα.

“Η μόνη απειλή του ελέγχου επικρατεί πρώτα από όλα στα πιο νεανικά στρώματα του πληθυσμού, τα λιγότερο εξασφαλισμένα αφορώντας σταθερά ολόκληρο τον κύκλο της ημέρας, αφού κάθε στιγμή μπορεί να εμφανιστεί η άμεση δράση ή ο εξουσιοδοτημένος φύλακας για να ελέγξει προνοητικά την ταυτότητα να ακινητοποιήσει, να ερευνήσει κοκ. Οι ενέδρες οι συλλήψεις, οι έλεγχοι, οι περιπολίες στο έδαφος και τον αέρα, στις οποίες υπόκεινται οι γειτονιές μπορούν να δώσουν μια πιο ακριβή αίσθηση για το τι είναι η ζωή στην πόλη. Τα σώματα που περιπλανώνται στους δρόμους, που οφείλουν να έχουν μια συμπεριφορά μη ύποπτη, πριν την ελεγκτική παρέμβαση του φύλακα προκαλούν την προσοχή του ελέγχου ακριβώς γιατί είναι το συλλογικό σώμα (εκείνο της μητρόπολης) το πραγματικό υποκείμενο της σύγχρονης πολιτικής, το κέντρο για το οποίο η προφύλαξη απαιτεί τόσες δυνάμεις και τόση ενέργεια από την εξουσία.”

Περιοδικό Αυτονομέδια, τευχος #13

Η πύκνωση του τεχνολογικού δικτύου παρακολούθησης, οι συχνές πεζές περιπολίες, οι κλούβες σε σημαντικά σημεία για την εικόνα της πόλης (στα εμπορικά και διοικητικά κέντρα της πόλης), οι σεκιουριτάδες στα προάστια, οι φουσκωμένοι ελεγκτές των λεωφορείων δεν αποτελούν μια στεγνή τεχνική διαδικασία ελέγχου. Δημιουργούν ένα κλίμα στην πόλη, παράγουν μια εικόνα της πόλης που με τη σειρά της υποβάλει συμπεριφορές και αποκλείει άλλες. Τα σώματα επιτήρησης συντηρούν την στάθμη του φόβου σε ένα επίπεδο επιφυλακής εστιάζοντας στην καταστροφή της επιθυμίας για αυτόνομη κίνηση, δράση, δημιουργία.

Το έδαφος της μητρόπολης πρέπει να μην αποκτά κωδικοποιήσεις και μνήμες που ξεπηδούν από αυτόνομες και αυθόρμητες επιθυμίες των ανθρώπων. Στο έδαφος της μητρόπολης χαράσσεται σαν πληγή που αφήνει ανεξίτηλες ουλές η απονέκρωση των τόπων και των διαδρομών από το απρόβλεπτο αλλά αυτή είναι μια βαθύτερη χωροταξική διαδικασία που συμπληρώνει την επιτήρηση και τον έλεγχο.

Προσοχή, η ιδεολογία του απόλυτου ελέγχου της κοινωνίας, του "πανοπτισμού" είναι και αυτή μέρος του ακήρυχτου πολέμου για τον έλεγχο της καθημερινότητάς μας, καθώς μας εμποτίζει με την αντίληψη ότι κάθε κίνηση είναι μάταιη αφού το μακρύ χέρι του νόμου γνωρίζει τα πάντα και μπορεί να βλέπει παντού.

Υπόδειγμα του πανοπτικού ελέγχου,

Ταυτόχρονα σε ολόκληρη την πόλη υπάρχουν πολλές κήρες και κλειστά κωλύματα παρακοιούθησης σε τράπεζες, μαγαζιά, εμπορικά κέντρα, δημόσια κτήρια κ.α. κάνοντας το δίκτυο του επιτηρουμένου χώρου πυκνότερο.

ΚΑΜΕΡΕΣ ΤΡΟΧΑΙΑΣ τηλεχειριζόμενες περιστρεφόμενες τοποθετημένες σε μεγάλο ύψος ώστε να μη γίνεται αισθητή η παρουσία τους. Χρησιμοποιούνται για τον έλεγχο του σατικού χώρου και την αντιμετώπιση των διαδηλώσεων. Οι περισσότερες από αυτές τοποθετήθηκαν εν όψη των διαδηλώσεων του Ιουνίου του 2003.

ΚΑΜΕΡΕΣ ΛΕΩΦΟΡΕΙΟΡΟΜΩΝ φωτογραφίζουν παραβάσεις. Είναι πολύ λιγότερες από τα κοινά του υπέρχου για την τοποθέτησή τους. Μετακινούνται διαρκώς από τον δήμο κάνοντας πράξη την δεύτερη αρχή του "Πανοπτικόν": Ο επιτηρούμενος δεν πρέπει να γνωρίζει, τότε επιτηρείται και τότε όχι.

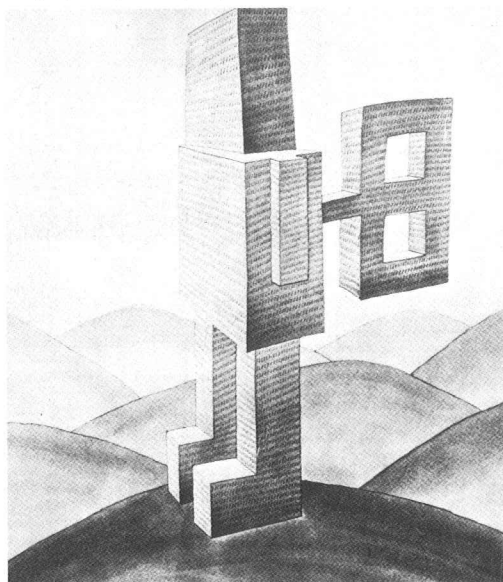
Η πόλη αγκομαχάει, άνθρωποι κινούνται μέσα σε αυτοκίνητα, ασανσέρ, κυλιόμενες σκάλες, μετρό. Ό,τι βοηθάει την ταχύτητα είναι ευπρόσδεκτο. Μπουλούκια στοιβάζονται σε στάσεις, στα φανάρια, μπροστά σε βιτρίνες, μέσα στα καταστήματα, στην είσοδο των υπηρεσιών, στην είσοδο του εργοστασίου. Στάση - κίνηση. Ο χρόνος είναι βία.

Η πόλη είναι ένα δίκτυο από τόπους που προορίζονται για να γεμίσουν την διαχωρισμένη μας ζωή. Είναι ο "οδηγός" της καθημερινής μας αλλοτρίωσης - είναι η γεωγραφία της μίζεριας. Κάθε ξύπνημα είναι άλλη μια έναρξη της επανάληψης. Την πόλη δεν την κατοικώ, αντιθέτως αυτή με κατοικεί. Πρέπει να ορίσω τον χρόνο μου. Κάθε στιγμή μου μετουσιώνεται σε τόπο, σε σημεία καθορισμένα και απόλυτα διαχωρισμένα. Η μόνη ενοποιητική δύναμη σε αυτό το πλέγμα αποξένωσης και μίζερης επιβίωσης είναι η προσήλωση στον κόσμο του εμπορεύματος.

Η πόλη είναι η χωρική οργάνωση της επιβίωσης. Η ζωή διαχωρισμένη σε σφαίρες. Κάθε τόπος ανταποκρίνεται στην ελεγχόμενη κυκλοφορία της εμπορευματικής δραστηριότητας. Η ελευθερία είναι υπόθεση.

Πρέπει να δουλέψω. Για να γεμίσω τα κενά της ύπαρξης μου, πρέπει να καταναλώσω. Για να δουλέψω πρέπει να επενδύσω στην ζωή μου, πρέπει να εκπαιδευτώ. Εκπαιδεύομαι στερώντας από τον εαυτό μου το τώρα και μεταφέρω την όποια ελπίδα για πραγματική ζωή στο αύριο.

Οι δρόμοι συμπληρώνουν τα κενά ανάμεσα στην δράση για το τίποτα και στην ευεξία μιας πληρωμένης επιθυμίας. Σπίτι - δουλειά - σπίτι - super market - θέαμα - κατανάλωση ανθρώπινης

επαφής. Δεν χρειάζεται η σκέψη. Στις διαδρομές από τόπο σε τόπο το βλέμμα εστιάζει σε διαφημίσεις, περιοδικά, σε άλλα αυτοκίνητα, σε άλλα σώματα, πρέπει συνεχώς να αισθάνεσαι πως κάτι σου λείπει - κάτι πρέπει να αποκτήσεις - αυτή είναι η προστακτική της στέρησης. Θα μπορούσαμε να έχουμε τα πάντα, αλλά τίποτα δεν είναι αρκετό.

Η πόλη είναι η διαφήμιση του εαυτού της. Η συνήθεια της απώλειας. Τα παιδιά μαθαίνουν να παίζουν σε έναν οργανωμένο εγκλεισμό που ξεκινάει από τους τέσσερις τοίχους του διαμερίσματος, περνάει από την τιμωρία περιφραγμένη αυλή του σχολείου και καταλήγει στις εικονικές εκτελέσεις μπροστά στην τηλεόραση.

Πολεοδόμοι - αρχιτέκτονες - μηχανικοί, στρατευμένοι τεχνοκράτες στην υπηρεσία του κεφαλαίου, χαράσσουν στο έδαφος το σκηνικό που θα διεξαχθεί ή διεξάγεται ήδη ο παγκόσμιος

διαρκής ολοκληρωτικός πόλεμος.

Ιδού η συνταγή:

Κατάταξη: Ο καθένας σύμφωνα με την ταξική του θέση - κυψέλες αφεντικών - θύλακες προλεταρίων - προάστια μικροαστών (βλ. zoning)

Ιεράρχηση: Οι δρόμοι οδηγούν στην εργασία - ο καθένας μετακινείται προς την θέση του στην ιεραρχία - άλλοι σε κέντρα διοίκησης - άλλοι σε υπηρεσίες - άλλοι σε εργοστάσια ή εργοτάξια

Ενοποίηση : Οι ίδιοι δρόμοι οδηγούν στην συνάντηση στους "κήπους της Εδέμ". Όπου η κατανάλωση - η μεταμοντέρνα θρησκεία - θα καλύψει τα συναισθηματικά - ψυχικά- σωματικά κενά των διαχωρισμένων ατόμων.

Κίνηση: Οι αποστάσεις ίδιες. Νεκρός χρόνος. Αυτοκίνητο - αστική συγκοινωνία - μηχανάκι. Η τεχνολογία έρχεται να συμβάλει στην ταχύτερη μετάβαση από τόπο σε τόπο.

Συσσώρευση : Το έδαφος της πόλης, ως εμπόρευμα, χρησιμοποιείται για την άντληση κέρδους. Οι χρήσεις γης ανταποκρίνονται στις μεταβολές του κεφαλαίου. Η πόλη μεταβάλλεται ακολουθώντας τα πιο κερδοφόρα μονοπάτια.

Κατάταξη + Ιεράρχηση + Ενοποίηση + Κίνηση + Συσσώρευση = Η γενικευμένη παράνοια που μας επιβάλλεται από την στιγμή που γεννιόμαστε μέχρι την στιγμή που θα επιλέξουμε να την αρνηθούμε. Στον χάρτη : ένα σύνολο διαδρομών/ σημείων/ αποτυπωμάτων που επιβεβαιώνει την μηχανική επανάληψη της καθημερινής αλλοτρίωσης. Της επιβίωσης δηλαδή σε ένα ξένο περιβάλλον που πολεμάει καθημερινά ενάντια σε ό,τι θα μπορούσε να το αρνηθεί.

Η παραγωγή ζωνών μέσα στον συνολικό πολεοδομικό ιστό είναι αποτέλεσμα της ανάγκης των αφεντικών για αποτελεσματικότερο έλεγχο της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Και τι μπορεί να διακόψει αυτή την κυκλοφορία; Η εξέγερση, η απεργία, τα οδοφράγματα, οι αποκλεισμοί δρόμων. Η διακοπή της κυκλοφορίας είναι από τα δυνατότερα όπλα των καταπιεσμένων. Η κυκλοφορία όμως και η χωρική της οργάνωση μοιάζει με μπουύμερανγκ ικανό να χτυπήσει συθέμελα τις επιθέσεις εναντίων της. Οι αρτηρίες που ενώνουν τους τόπους κατοικίας της παραγωγικής τάξης με τους τόπους εργασίας και τους τόπους κατανάλωσης, οι αρτηρίες που ενώνουν την διοίκηση με το εργοστάσιο, το τραπεζικό σύστημα με τους μικροκαταθέτες, την Τζενίν με το Τελ Αβίβ, είναι από την μια ο τόπος χρήσης της βενζινοκίνητης τεχνολογίας και από την άλλη ο δομικός διαχωρισμός της ζωής σε απομονωμένες ζώνες εθελούσιας μη επικοινωνίας ή και βίαιης στέρσης της.

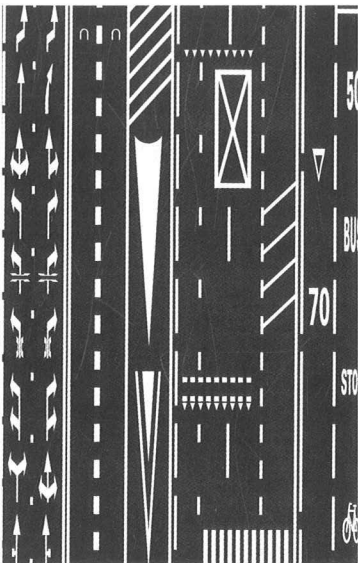

Εθελούσιας μη επικοινωνίας όταν ενυπάρχει η επιλογή άρνησης αλλά αποφεύγεται - βίαιης στέρσης όταν η άρνηση είναι εν δυνάμει στοιχείο διαμόρφωσης του κοινωνικού χώρου άρα και επικίνδυνη για το υπάρχον. Οι μορφές κατασταλτικής παρέμβασης εναλλάσσονται ή τροποποιούνται σχεδόν επιστημονικά.

Το zoning, ο διαχωρισμός δηλαδή του χώρου σε ζώνες δραστηριοτήτων και υπαγορευμένης κυκλοφορίας, συνέβαλε με την σειρά του στην παραγωγή προτύπων προς την αναπαραγωγή της επιβεβλημένης επιβίωσης αλλά παράλληλα ενδυνάμωσε την βία της εξουσίας στο χώρο. Το μπλοκάρισμα του zoning μπορεί να οδηγήσει στην εξαφάνιση του θύλακα ή στην μετατροπή του σε χώρο απόλυτου εγκλεισμού και ελέγχου της μετακίνησης. Τα τανκς θα φτάσουν γρήγορα στον προορισμό τους ή στην χειρότερη κανείς δεν θα γνωρίζει τι κρύβεται πίσω από την λεωφόρο Z, στην άλλη άκρη της πόλης - οι φωνές δεν θα φτάσουν ποτέ σε κάποιο προορισμό.

Η πολεοδομία του φόβου χρησιμοποιείται ενάντια σε ό,τι μπορεί να την αρνηθεί - ή καλύτερα να αρνηθεί τον κόσμο των εμπορευματικών σχέσεων. Το οπλοστάσιό της εμπεριέχει οτιδήποτε προξενεί τέτοιες ψυχοσυναισθηματικές καταστάσεις σε έναν άνθρωπο, που μπορεί να τον οδηγούν στο αίσθημα της συνεχούς απειλής. Ο φόβος του κενού, του ύψους, της ανυπαρξίας φιλικών ή ερωτικών σχέσεων, της άγνωστης φύσης του "άγριου". Η γενικευμένη άγνοια και η αναπαραγωγή της στοχεύουν στην πειθάρχηση των επιθυμιών προς την κατεύθυνση των ειδικών της ζωής. Τα περιοδικά lifestyle δίνουν και παίρνουν ιδέες για μια πιο ασφαλή συναισθηματικά επιβίωση, τέτοια που να εκμηδενίζει τις αυθεντικές απολαύσεις μετατρέποντας τες στην αναπαράστασή τους. Κι όταν το παιχνίδι τείνει να απαγορευτεί, λίγοι μόνο τρόποι υπάρχουν να αμφισβητήσεις σαν σύνολο την επιβεβλημένη εκπαίδευση του κοινωνικού. Τα σχολεία ανοίγουν την τάξη τους στην ελεύθερη αγορά από νωρίς, η επικοινωνία μεταφέρεται σε ηλεκτρονικά μ(η)νύματα, που το πρώτο που σου προστάζουν είναι η "φυσική" διολίσθηση στον κόσμο των εμπορευμάτων.

Για να επιστρέψουμε όμως, ο φόβος εμπεδώνεται στο χώρο μέσα από τεχνάσματα που στοχεύουν στην καθυπόταξη του βλέμματος προς μία και μοναδική κατεύθυνση - εκείνη που είναι πιο παραγωγική και κερδοφόρα. Από τον χώρο εργασίας μέχρι τον χώρο κατανάλωσης. Στους δρόμους και στις πλατείες. Η επίβλεψη, πρωτοειδωμένη στην οικογένεια και έπειτα στο σχολείο ή την εκκλησία, τώρα μεταφέρεται στον ρόλο του αφεντικού, του μπάτσου, του συνάδελφου ή του συμπολίτη-

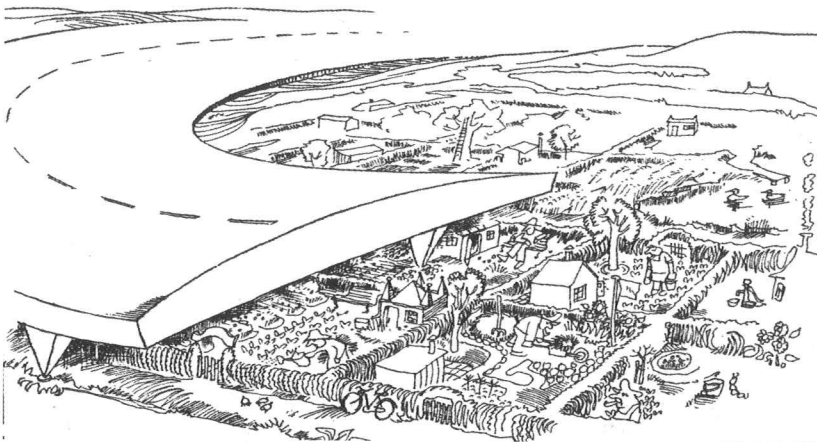

ρουφιάνου. Ο ένας κοιτάει στον άλλο αν όλα είναι όπως πρέπει. Και τι σημαίνει όπως πρέπει; Το μόνο πρέπει που ακόμα προπαγανδίζεται εμμέσως είναι η πειθάρχηση των επιθυμιών στην εμπορευματική αναπαραγωγή τους. Δηλαδή, στην αμέριστη και ομαλή δοσοληψία ζωής έναντι θανάτου. Έτσι η πόλη εξοπλίζεται με κάγκελα προστασίας των πεζών από τα Ι.Χ., καθαρές και φωτεινές πλατείες που να εμπνέουν εμπιστοσύνη στην αόρατη αρχή, glamour βιτρίνες που να κεντρίζουν το βλέμμα, κάμερες που να θυμίζουν την θεία δίκη, διαφημίσεις που να εκπαιδεύουν την όραση στα minimal πρότυπα της στέρσης, αυτοκίνητα για τις νεκρές διαδρομές από τόπο σε τόπο, μπασκίνες να εμπνέουν σιγουριά και ασφάλεια. Ο κόσμος της εκμετάλλευσης, κρυμμένος πίσω από την οθόνη, εμφανίζεται ανά τακτά διαστήματα για να γεμίσει με λίγη θλίψη και αγανάκτηση την στερημένη νοήματος ζωή των υπηκόων. Πέντε μέρες μαζικής εκτόνωσης είναι πιο βολικό από μια γενικευμένη ανταρσία με διαχρονικές προοπτικές...

Η πόλη αλλάζει όπως η μια μορφή οργάνωσης του πολέμου διαδέχεται την άλλη. Ο καπιταλισμός είναι βία, αυτή η βία εκφράζεται ποικιλοτρόπως, διασπείρεται σε τόπους και χρόνους ανάλογα με το πόσο αποδοτική θα είναι στην διαδικασία εξέλιξης του συστήματος. Οι πόλεις και άνθρωποι που τις κατοικούν ενίοτε καταστρέφονται από το ίδιο το κεφάλαιο. Οι κατασκευαστικές εταιρίες τρέφουν τα χέρια τους...Ο μετριασμός αυτής της καταστροφής και το μοίρασμα της εξαρτάται από τις ροές του παγκόσμιου καταμερισμού των αγορών. Συνήθως οι εταιρίες αποφεύγουν να οξύνουν τον πόλεμο στις εστίες τους, απλώνουν τα πλοκάμια τους σε όλο των πλανήτη, σκορπώντας τον θάνατο σε περιοχές που η πειθάρκηση πρέπει να οριστεί πιο βίαια, με τελικούς αποδέκτες τους "καταναλωτές της δύσης". Ενώ εδώ δεν ζούμε με τον τρόμο του θανάτου πάνω από τα κεφάλια μας - χωρίς να ξεχνάμε τους δολοφονημένους εργάτες στα εδώ κάτεργα- εδώ οργανώνεται η βία και από εδώ τροφοδοτείται.

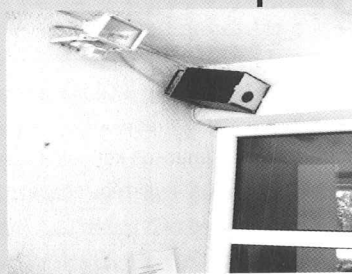
Οι εικόνα του μετανάστη και η παραγωγή φόβου γύρω από την φιγούρα του είναι η αντεστραμμένη απειλή. Ποιος πρέπει να φοβηθεί ποιον; Οι πόλεις κατακλύζονται από ανθρώπους που κινούνται χωρίς να γνωρίζουν τους κανόνες κυκλοφορίας. Έτσι πέρασαν από τα σύνορα, έτσι ξέφυγαν από τα μπλόκα, έτσι την γλίτωσαν από τις νάρκες ή τον βέβαιο πνιγμό. Το θέαμα οργανώνει τον φόβο για να υπερασπιστεί τα κεκτημένα των υπηκόων ή μήπως η θύμηση της προηγούμενης ζωής ξυπνάει το μίσος και την ανασφάλεια; Με μια σωστή διαχείριση του εκφοβισμού και της κατάταξης, το διεθνές προλεταριάτο θα βρει την θέση του στις δυτικές μητροπόλεις. Απομονωμένο, βουτηγμένο στην άγνοια και με το νόμο στα χέρια του, ενάντια συνήθως, στον ίδιο του τον εαυτό. Η "ζώνη των περιττών" ενίοτε εξαπολύει τις επιθέσεις τις ενάντια στην τάξη που τους στερεί την ζωή - η επιστροφή όμως στην ομαλότητα είναι συνήθως θέμα χρόνου.

Η τέλεια πολεοδομική οργάνωση της πόλης είναι αυτή που όχι απλά θα επιταχύνει την καταστολή αλλά αυτή που θα προλαμβάνει ώστε η καταστολή να καταστεί αχρείαστη. Και αυτό επιχειρείται μέσα από απεριόριστα τεχνάσματα που στόχο έχουν τον απόλυτο έλεγχο της σκέψης και της επιθυμίας. Που μπορούν να προσφέρουν χαλάρωση και εκτόνωση αντί για μια γενικευμένη ριζοσπαστική πρακτική.

Καθώς η θεσσαλονίκη σταδιακά μετατρέπεται σε ένα μητροπολιτικό κέντρο επεκτείνεται και τα όρια του πολεοδομικού της ιστού. Σε αυτήν την επέκταση εντάσσονται και οι πολυκατοικίες που φυτεύονται δεξιά και αριστερά από τον περιφεριακό και πολλές από αυτές αποτελούν παραχώρηση του οργανισμού εργατικής εστίας. Πολύ κοντά στη βιομηχανική ζώνη, στοιβάζονται οι τυχεροί προλετάριοι. Φαρδίοι δρόμοι, άνετο πάρκινγκ, σουχία. Οι πλατείες στο πρότυπο της πλατείας δικαστηρίων δεν ευνοούν την συνάντηση. Η δυνατότητα επικοινωνίας με την πόλη κουραστική και χρονοβόρα. Η χρήση της περιοχής αποκλειστικά αφιερωμένη στο να ξεκουράζει το σακατεμένο από την κούραση της ημέρας σώμα. Η γειτονιά υπνωτήριο είναι γεγονός

Σε αυτή λοιπόν την περιοχή η αστυνομία δεν πατάει το πόδι της. Όχι γιατί φοβάται αλλά γιατί δεν την ενδιαφέρει. Δεν υπάρχει κάτι ή κάποιος για να προστατέψει. Δεν υπάρχουν ούτε προνομιούχοι, ούτε ναοί του εμπορεύματος.

Υπό αυτές τις συνθήκες εμφανίστηκαν οι εταιρείες σερβιούρι. Οι εταιρείες πρότειναν σε κάθε πολυκατοικία το ποσό που θα αντιστοιχεί σε κάθε οικογένεια για να οργανωθεί η ασφάλεια της περιοχής. Όσοι διατηρούσαν αντιρρήσεις υποχώρησαν υπό το βάρος αλληπάλληλων κλοπών σε διαμερίσματα. Κάθε αρχική υπόνοια για την εταιρεία έσβησε με τον καιρό. Πια ο εισπράκτορας της εταιρείας περνάει κάθε μήνα. Αν ξεχάσεις το αυτοκίνητό ή το μηχανάκι σου ξεκλείδωτο θα σε ειδοποιήσουν οι συχνοί περίπολοι της εταιρείας. Αν είσαι παραστικός θα ρωτηθείς τι θέλεις στην περιοχή, μιας και τα νομμερα των αυτοκινήτων είναι καταγεγραμμένα από την εταιρεία. Οι κάτοικοι δηλώνουν ευχαριστημένοι και ασφαλείς...

Μελετώντας το σύμπλεγμα "ασφάλεια -έλεγχος - επιβολή" στο αστικό τοπίο, ξεκινάμε από μια κοινή διαπίστωση: ο αστικός χώρος ήταν ανέκαθεν οργανωμένος με βάση τους κανόνες και τα συμφέροντα της εκάστοτε άρχουσας τάξης και είχε σκοπό να οχυρώσει αυτά τα συμφέροντα και να τα προφυλάξει από τους αγώνες των καταπιεσμένων.

Ένα απ' τα κύρια χαρακτηριστικά που καθορίζουν την ταυτότητα της πόλης από τη γέννησή της είναι ο ανταγωνισμός. Για το σκοπό αυτό η πόλη παίρνει τη μορφή οχυρού, αφού αυτό που προέχει είναι η απρόσκοπτη συσσώρευση εμπορίου και δύναμης, η εδραίωσή της στα στενά αρχικά όρια του αστικού χώρου και η επέκταση- επιβολή της σε γειτονικές περιοχές. Το πεδίο όπου η εξουσία πρέπει αρχικά να επικρατήσει είναι η πόλη, το ζητούμενο είναι η περαιτέρω διάχυσή της. Ο παράγοντας που καλείται να λειτουργήσει ως σταθεροποιητής και διασφαλιστής της είναι ο στρατός και η οργάνωση του χώρου θα γίνει έτσι ώστε να διευκολύνεται η κυκλοφορία του και η αμεσότερη επέμβασή του. Κέντρο ζωής της πόλης αναδεικνύεται η μεγάλη κεντρική πλατεία όπου βρίσκεται το ανάκτορο (και αργότερα το δημαρχείο), το δικαστήριο, τα αστυνομικά τμήματα και οι υπόλοιπες κρατικές υπηρεσίες, ενώ η πόλη περιβάλλεται από στρατόπεδα. Στο κέντρο προτιμάται η χάραξη φαρδιών δρόμων για την αποτελεσματικότερη επέμβαση των δυνάμεων καταστολής.

Η πόλη αποτελεί το παραδοσιακό πεδίο ετεροκαθορισμού. Από τη στιγμή που η εξουσία οργανώνεται αποτελεσματικότερα και αποφασιστικότερα με σημαίνουσα χρονική καμπή την άνοδο της αστικής τάξης, τη βιομηχανική επανάσταση και την επακόλουθη επέλαση του καπιταλισμού, δίνεται το σύνθημα για την εγκατάλειψη της υπαίθρου και τη συσσώρευση του πληθυσμού στην πόλη. Οι καπιταλιστές πιάνουν διαβήτη και χάρακα και σχεδιάζουν πόλεις στις οποίες θα υπάρχει σαφής ταξικός διαχωρισμός. Οι πολίτες έχουν μικρή συμμετοχή στον εν λόγω σχεδιασμό, καμία παρέμβαση στο τι είδους κατοικία θέλουν, που επιθυμούν να βρίσκεται αυτή και πόσο ακάλυπτο χώρο χρειάζονται (ένα αστειό παράδειγμα αυτού του ετεροκαθορισμού είναι και η ονοματολογία των δρόμων μιας πόλης, π.χ. παίρνοντας μια μεγάλη ευθεία της Θεσσαλονίκης από ανατολικά προς δυτικά, διαπιστώνουμε πως ο δρόμος ξεκινάει ως εθνικής αμύνης συνεχίζει ως βασιλίσσης όλγας και καταλήγει ως "Βασιλέως Γεωργίου". Στο τέλος του δρόμου βρίσκονται οι πρόσκοποι και λίγο πιο πέρα η χριστιανική αδελφότητα νέων, ενώ παράλληλα βρίσκεται η λεωφόρος Στρατού). Σ' έναν χώρο σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο δίνεται βάρος στην διευκόλυνση και την προστασία της κυκλοφορίας του εμπορίου. Το κέντρο γίνεται όχι τόπος συνεύρεσης, αλλά τόπος συσσώρευσης του εμπορίου. Οι επιχειρήσεις και τα διοικητικά κτίρια τοποθετούνται εκεί, ενώ οι χώροι παραγωγής και διαμονής των προλετάρων βρίσκονται στις παρυφές του κέντρου. Όσο πιο μακριά από αυτό διαμένει κανείς τόσο πιο φτωχός είναι (εξαιρεση οι περιοχές που έχουν διατηρήσει ανέπαφο τον φυσικό τους χαρακτήρα και κρίνονται έτσι κατάλληλες για την εγκατάσταση εκεί των πλούσιων, αφού δεν είναι πλέον και τόσο υγιεινό να μένει κανείς μέσα στην πόλη) και τόσο πιο ασφαλής είναι η εστία της εξουσίας.

Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και αφού ανορθωθούν οι εξαντλημένες οικονομίες της Δύσης, αρχίζει σταδιακά μια αλλαγή στην παρέμβαση της εξουσίας στον αστικό χώρο. Γενικά οι αλλαγές που γίνονται στον τρόπο της καπιταλιστικής διαχείρισης και διανομής επηρεάζουν και αλλάζουν τη μορφολογία της πόλης. Από τα τέλη της δεκαετίας του '60 το εμπόριο παρεισφύρει πλέον στο σύνολο του αστικού τοπίου, υποβοηθούμενο από την καλπάζουσα τεχνολογική ανάπτυξη, ανάπτυξη που καθορίζεται πάντα με βάση τα κέρδη των αφεντικών. Έτσι, ακόμη και παραδοσιακά εργατικές συνοικίες (παλιότερα γκετοποιημένες ή ημιγκετοποιημένες) όπου το συλλογικό παρέμενε λιγότερο διασπασμένο και οι δυνάμεις ασφαλείας το σκέφτονταν για να περάσουν από εκεί, αναμορφώνονται. Το δημόσιο γίνεται ιδιωτικό, αλλά για να γίνει αυτό χρειάζεται χώρος. Όπου υπήρχαν πάρκα, αλάνες ή πλατείες οικοδομούνται και παλιές κατοικίες αντί να ανακαινιστούν, γκρεμίζονται. Τι ξεφυτρώνει στη θέση τους; Εμπορικά κέντρα, πάρκινγκ, αναπλασμένα= περιφραγμένα πάρκα. Τα δαιδαλώδη σοκάκια που κυριαρχούσαν κάποτε γίνονται μεγάλοι δρόμοι. Οι μονοκατοικίες όπου ο καθένας ήξερε ποιος μένει μέσα δίνουν τη θέση τους στις πολυκατοικίες όπου η ανωνυμία είναι εξασφαλισμένη (αντίστοιχα οι πλούσιοι πρέπει να επιδεικνύουν την επωνυμία τους για αυτό και επιλέγουν τις βίλες αντί για τις πολυκατοικίες.).

Στην Ελλάδα εξασφαλίστηκε πρώτα η ανωνυμία της πολυκατοικίας και αργότερα (γύρω στα μέσα του '80) έγινε πιο γενικευμένη η επίθεση του εμπορίου στο σύνολο του αστικού χώρου. Όταν άρχισαν να μη χρησιμεύουν τόσο οι προφάσεις της εξουσίας που την ανάγκαζαν να επικαλείται μια (ούτε καν στοιχειώδη βέβαια, αλλά αρκετή για να καϊδέψει τα αυτιά των μικροαστών) πολιτική

κράτους δικαίου, καθώς η αλλοτρίωση και παθητικοποίηση του κοινωνικού σώματος είχε προχωρήσει με ραγδαίους ρυθμούς, η επίθεση αυτή έγινε πιο άγρια. Ήδη από τη δεκαετία του '90 οι αναφορές στο κράτος δικαίου μπαίνουν στο συρτάρι και το δόγμα της ασφάλειας στα χείλη των κέντρων εξουσίας όλο και συστηματικότερα. Παντού όμως χρειάζεται μια μεγάλη αφορμή για να γίνει η ασφάλεια και "λαϊκό αίτημα". Η αφορμή βρίσκεται στις 11/9/2001. Το παράδειγμα της 11/9 θα χρησιμοποιείται στο εξής για να "αποδείξει" στην "κοινή γνώμη" ότι κανείς δεν μπορεί να αισθάνεται ασφαλής. Οι "τρομοκράτες" είναι παντού και "τρομοκράτης" είναι όποιος υποσκάπτει την "ευημερία του κόσμου της ελεύθερης αγοράς" και όχι μόνο οι κακοί άραβες.

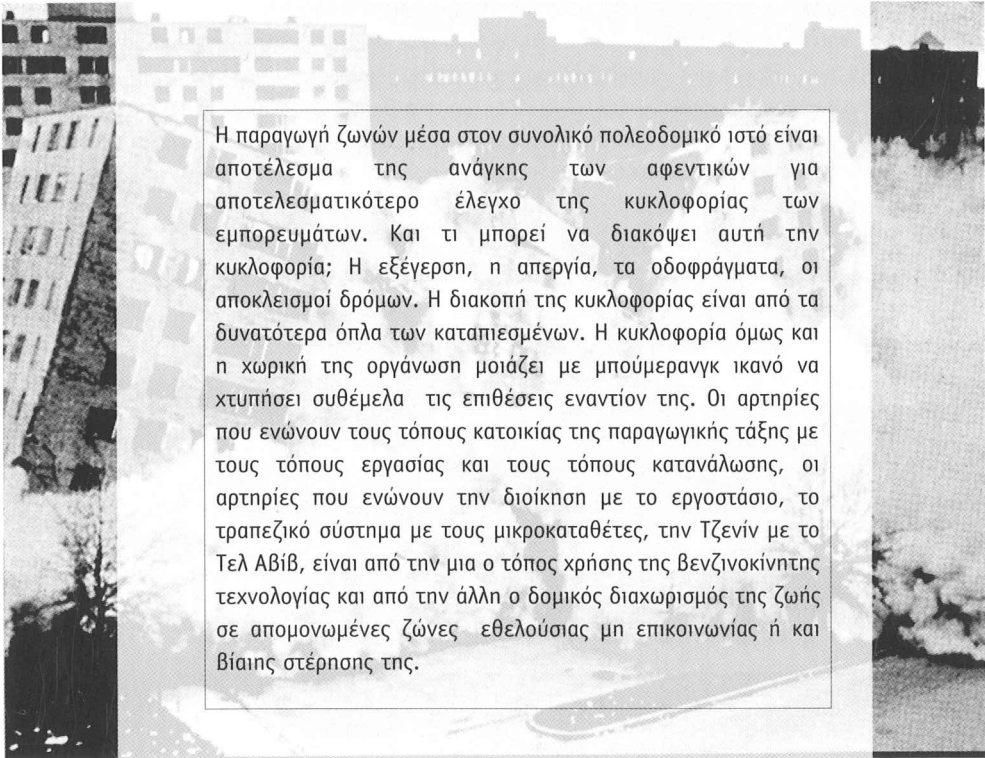
Στην ελληνική πραγματικότητα το δόγμα της ασφάλειας έπρεπε να βρει άλλη αφορμή για να αναδιπλωθεί, καθώς η συγκαλυμμένη συμμετοχή του ελληνικού κράτους στις στρατιωτικές επιχειρήσεις για την επέκταση των ορίων του κόσμου της "ελεύθερης αγοράς" δεν άφηνε πολλά περιθώρια στην εξουσία να μιλήσει για τον κίνδυνο "τρομοκρατικών χτυπημάτων" στην Ελλάδα. Όμως η ολυμπιάδα μπόρεσε κάλλιστα να παίξει τον ρόλο αυτό, καθώς και το κλίμα τρομοϋστερίας που είχε ξεκινήσει από πριν με τις συλλήψεις των μελών της 17N. Στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι το δόγμα της ασφάλειας και η φιλοσοφία της προληπτικής καταστολής θα γίνονταν προσπάθειες να εδραιωθεί έτσι κι αλλιώς χωρίς τη μεσολάβηση της ολυμπιάδας ή της 11/9, κι αυτό γιατί η πλήρης εφαρμογή του αποτελεί τον διακαή πόθο της απανταχού εξουσίας.

Το ζήτημα είναι αν γίνεται να διαφυλαχθεί η ολοκληρωτική ασφάλεια της άρκουσας τάξης όσο εξοπλισμένη τεχνολογικά κι αν είναι η κυριαρχία. Προφανώς αυτό δεν γίνεται. Πρέπει όμως να δείχνει παντού την παρουσία της γιατί το φαίνεσθαι ισοδυναμεί με το είναι για τον πολύ κόσμο: στήσε σε κάθε γωνιά σώματα ειδικής φύλαξης και καταστολής, κλούβες και κάμερες. Βάλε συναγερμούς ακόμα και σε περίπτερα (μόνο στα σκουπίδια δεν έχουν μπει ακόμα συναγερμοί), χτίσε νέες φυλακές και χώσε μέσα όποιον υποπτεύεσαι ότι είναι "τρομοκράτης". Κάνε όλα αυτά και θα δεις τον κόσμο να φοβάται, να μαζεύεται, να προσπαθεί να περιορίσει τη ζωή του στα όλο και στενότερα πλαίσια της νομιμότητας. Θα τον δεις έτοιμο να ρουφιανέψει όποιον νομίζει ότι ίσως και να ξεφεύγει από αυτά χωρίς να είναι και σίγουρος, αλλά φοβούμενος να πάρει το ρίσκο και να μην τον καταγγείλει, θα τον δεις να μην "μιλάει με αγνώστους στο δρόμο" και πολύ περισσότερο όταν αυτοί είναι "ξένοι". Αυτοί είναι μερικοί από τους κρίκους της αλυσίδας του φόβου που απλώνεται στην πόλη για να εξασφαλίσει την ασφάλεια των εξουσιαστών συγκρατώντας προληπτικά όλους τους υπόλοιπους. Το διαστροφικό είναι πως οι αλυσοδεμένοι αισθάνονται και οι ίδιοι πιο ασφαλείς όντας σ' αυτήν την κατάσταση. Εδώ έχουμε να κάνουμε με την καταστολή σε επίπεδο σκέψης και με το πως επιτυγχάνεται η παραίτηση του κόσμου από τη σκέψη ως προστάδιο της δράσης και πολύ περισσότερο της αντιστασιακής πράξης. Όμως αυτό είναι μια άλλη ιστορία...

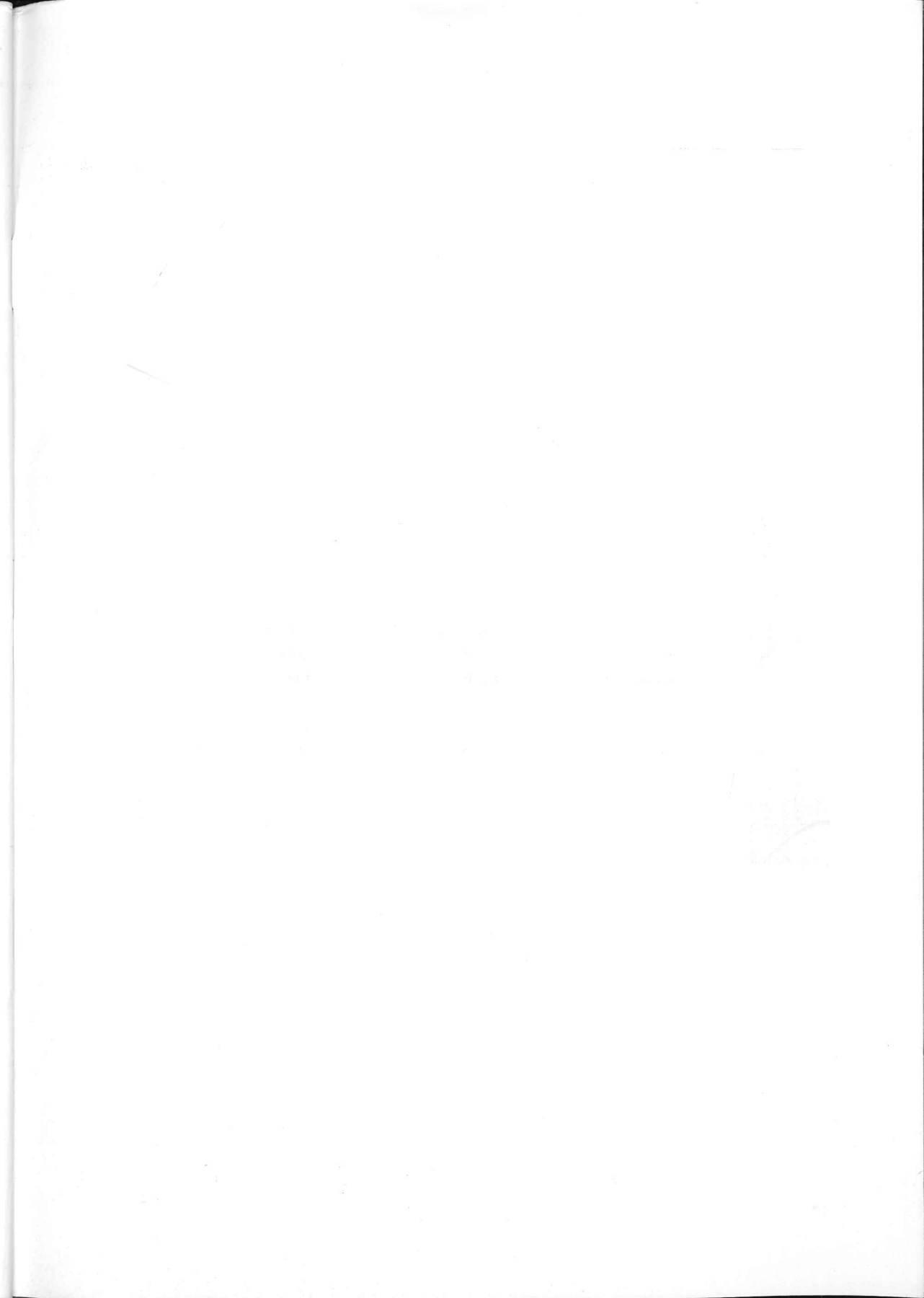
Φάμπρικα Υφανέτ

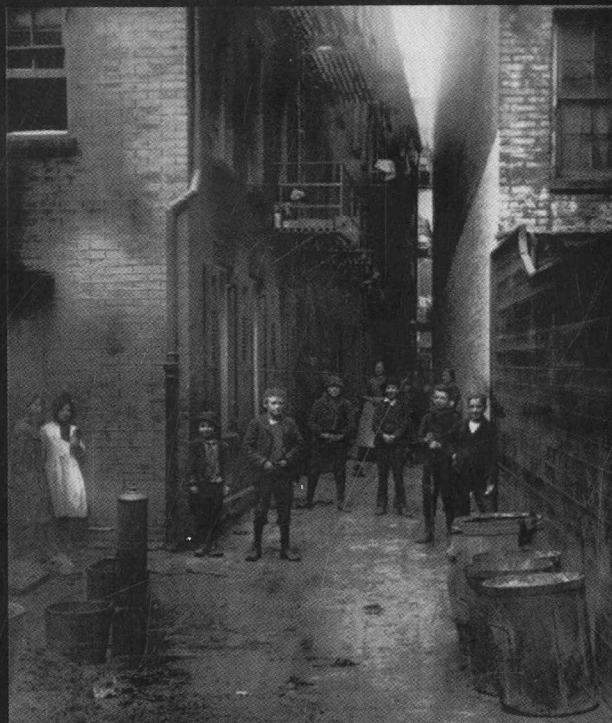
Ιούνιος 2004

Η παραγωγή ζωνών μέσα στον συνολικό πολεοδομικό ιστό είναι αποτέλεσμα της ανάγκης των αφεντικών για αποτελεσματικότερο έλεγχο της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Και τι μπορεί να διακόψει αυτή την κυκλοφορία; Η εξέγερση, η απεργία, τα οδοφράγματα, οι αποκλεισμοί δρόμων. Η διακοπή της κυκλοφορίας είναι από τα δυνατότερα όπλα των καταπιεσμένων. Η κυκλοφορία όμως και η χωρική της οργάνωση μοιάζει με μπούμερανγκ ικανό να χτυπήσει συθέμελα τις επιθέσεις εναντίον της. Οι αρτηρίες που ενώνουν τους τόπους κατοικίας της παραγωγικής τάξης με τους τόπους εργασίας και τους τόπους κατανάλωσης, οι αρτηρίες που ενώνουν την διοίκηση με το εργοστάσιο, το τραπεζικό σύστημα με τους μικροκαταθέτες, την Τζενίβ με το Τελ Αβίβ, είναι από την μια ο τόπος χρήσης της βενζινοκίνητης τεχνολογίας και από την άλλη ο δομικός διαχωρισμός της ζωής σε απομονωμένες ζώνες εθελούσιας μη επικοινωνίας ή και βίαιης στέρσης της.

Ο δρόμος δεν είναι δημόσιος χώρος όταν κατακλύζεται από αυτοκίνητα, εμπορεύματα, όταν λειτουργεί εν τέλει ως ένας τόπος παραγωγής και κατανάλωσης. Είναι, όμως, δημόσιος χώρος όταν τον οικειοποιείται το πλήθος διαδηλώνοντας, γιορτάζοντας κτλ. Μια πλατεία όταν είναι άδεια ή απλός πεζόδρομος (δηλαδή οδός διέλευσης πεζών) δεν είναι δημόσιος χώρος ή μάλλον είναι, αλλά με την πιο στενή και πιο περιορισμένη έννοια του όρου. Αποτελεί μια δυνατότητα, την αναγκαία προϋπόθεση, για κόσμο να συννευρεθεί και να της προσδώσει, με την παρουσία του εκεί, τον πραγματικά δημόσιο χαρακτήρα. Έτσι, σε μια εποχή που οι πλατείες ερημώνουν, μπατσοκρατούνται ή καταλαμβάνονται από τραπεζάκια καφενείων, έχει νόημα να υπερασπίζεσαι απλά και μόνο την ύπαρξη τέτοιων ανοιχτών χώρων. Ακόμη κι αν οι πλατείες και οι δρόμοι γίνονται ουσιαστικά δημόσιοι χώροι σε εξαιρετικές στιγμές, όταν εκτρέπονται από την «κανονική» τους λειτουργία, το γεγονός και μόνο ότι εξακολουθούν να υπάρχουν και ότι οι άνθρωποι εξακολουθούν να τους αντιλαμβάνονται ως δικούς τους χώρους, σημαίνει ότι η ελπίδα για την αναβίωση της δημόσιας σφαίρας δεν έχει σβήσει ακόμη.

ΦΑΜΠΡΙΚΑ ★ ΥΦΑΝΕΤ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2004